

UČITELSKÝ MĚSÍČNÍK

5 | 2024

SEBEVĚDOMÝ UČITEL
MATEMATIKY

KDYŽ DO VZDĚLÁVÁNÍ
VRÁTÍME DOBRODRUŽSTVÍ

JAK SE MŮŽE UČITEL PODÍLET
NA STRATEGII ŠKOLY

KONFERENCE

Škola jako místo setkávání

Nenechte si ujít 2. ročník oblíbené konference a rezervujte si své místo včas!

4. 10. 2024

Novotného lávka, Praha

Více informací

www.skolajakomistosetkavani.cz

OBSAH

ZAMYŠLENÍ NAD

Hodná holka – hodný kluk Alena Burgetová	2
Důvěra PhDr. Václav Mertin	3
SebeVědomý učitel matematiky Petra Antlová	5
O dvou voutsáčích, a i těch hladce oholených – část II:	
O zpětné vazbě i domácích úkolech Ing. Milan Hausner	7

UČITELSKÉ ŘEMESLO

Hospitační vychytávky: 9. část – A co když se nám tak úplně nedaří? Mgr. Irena Trojanová, Ph.D.	9
Svět čísel a souvislostí aneb Co a proč číst v matematice Hana Matulová	10

LEGISLATIVA

Školská rada aneb Jak se může učitel podílet na strategii školy Nikola Křístek	12
---	----

ROZHOVOR

Možnosti využití digitálních technologií ve výuce jsou nekonečné. Nekladou limity ani hranice Michaela Slussareff	14
Endlessly.cz – další podpora nejen pro adolescenty Mgr. Veronika Brémová; PhDr. Anna Frombergerová, Ph.D.	16
Když do výchovy zapojíme skutečné dobrodružství, vyrostе nám generace odvážných lidí Aleš Pokorný	18

PŘEDSTAVUJEME

„Nevadí, že není zlato, ty dva pátky stály za to!“: Zážitkový workshop pro 1. stupeň ZŠ – Kdo je vítěz MgA. Jitka Míčková	21
Dítě taky v autě posadíte do autosedačky namísto toho, abyste jej jen pásali, říkají o nutnosti antivirů experti Tomáš Matoušek	22

KLIMA ŠKOLY

Sociální práce a podpora duševního zdraví žáků i učitelů: Dobrá praxe multidisciplinárních týmů doc. PhDr. Zbyněk Němec, Ph.D., a kol.	24
Strategie a výzvy začleňování dětí s odlišným mateřským jazykem na základních školách autorský tým PROP	27
Wellbeing ve škole je běh na dlouhou trať, ale stojí za to PhDr. Daniela Kramulová	29
Kdy jste naposled uklízeli ve spíži? Mgr. Dominika Šínalová, DiS.	30

INFORMUJEME

Rekordní výsledky Global Money Week 2024 v ČR Václav Štípek	33
Na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy vzniká nový Panel mládeže Ing. Jana Ticháčková	34

INOVACE A INSPIRACE

Spolupráce s Mateřskou školou Eliška spojuje příjemné s užitečným Anežka Parvová	36
Jak s pomocí AI vytvořit kvíz v Kahootu za méně než dvě minuty Andrej Novik	38

Hodná holka – hodný kluk

ALENA BURGETOVÁ

Máte rádi hodné děti? Jak na vás působí slovo „poslušnost“? Myslíte, že bychom k ní děti měli vést a jako učitelé ji vyžadovat?

Než si na tyto otázky odpovíte, pojďme se spolu podívat na to, co v sobě vlastnost „poslušnost“ nese a k čemu vede. Možná si pod tímto výrazem každý představujeme trochu něco jiného, proto začnu vyjasněním pojmů.

Poslušný je v mém pojetí ten, kdo bez odmlouvání plní povely autority, moc nad úkoly nepřemýšlí a snaží se za všech okolností vyhovět. Poslušnost vzniká v dětství, kdy je pro nás nejdůležitější, aby nás naši rodiče – do určitého věku nejvyšší autorita – milovali. Jako malé děti bez ochrany dospělých nepřežijeme. Nutně je potřebujeme, a tak se ze všech sil snažíme udržovat v nich lásku k nám. Nic moc jiného než lásku totiž dospělým nabídnout nemůžeme, a jiný důvod pro jejich ochranu tedy nevidíme. Občas se tím dostaneme do velkého zmatení a frustrace, když při horlivé snaze vyhovět zklameme a autorita není spokojená.

Pro názorný příklad nemusím chodit daleko. Když jsem byla malá, nedokázala jsem být tak rychlá, jak by moje maminka potřebovala. Často jsem slýchala věty typu: „Jéžiš, tobě to trvá!“ „Tebe si pošlu pro smrt.“ A tak podobně. No a co myslíte, že se malá Alenka snažila dělat? Být rychlejší a rychlejší, aby ji maminka měla ráda.

Zároveň ovšem Alenka taky slýchala: „Nebud' tak zbrklá!“ „Mluvíš strašně rychle, není ti rozumět.“ „Nebud' tak hrr!“ A tak si vybudovala ještě další pocit: že je nějak špatně rychlá a že má všechno dělat vlastně úplně jinak, ale neví jak – a to znamená, že je celá nějak úplně špatně. Je frustrovaná, protože nedokáže vyhovět, tudíž ji nikdo nebude mít rád.

Jak už jsme si říkali, pro dítě je naprosto zásadní, aby ho jeho okolí mělo rádo. Je to to jediné, co mu zajistí přežití. Proto se snaží za každou cenu o nemožné. A co z toho vznikne? Myslíte, že z takového základu vyroste vyrovnaná, harmonická bytost, která v době svého mateřství předává svému dítěti lásku a pochopení, a tím pádem „tvoří“ další pohodovou, harmonickou bytost? A myslíte, že z takové Alenky může vzniknout skvělá učitelka, která dává dětem prostor a respektuje jejich rytmus?

Naštěstí může! Stačí, když si tu hodnou, poslušnou holku, která plní přání na počkání, i když jsou protichůdná, v sobě uvědomí. Když si pokaždé při své přílišné ochotě rychle za někoho něco vyřeší všimne, jak je stažená, jak se žene do něčeho, co není její. Jen to uvědomění stačí a její přístup

k ostatním i k sobě samé se naprosto změní. Dítě ve školce, které už už začínalo být zoufalé z přístupu paní učitelky, která ho honí, aby se rychle obléklo a rychle běželo plnit nějaké úkoly jiné paní učitelky, se uklidní a pocítí její přijetí. A tím pádem může přijmout i samo sebe. Okamžitě.

Přiznejme si, že i my, současní dospělí generace vychovávané ve větší poslušnosti, máme na výběr. Můžeme si tvářit v tvář „nevychovanému“ dítěti, které odmítá být hodné a poslušné, zachovat svou vnitřní hodnou holku nebo hodného kluka a snažit se dítě ubít silou svého vyššího postavení. Anebo se můžeme na chvíli zastavit a tu poslušnou bytost v sobě umlčet. Lépe se podívat na konkrétní situaci a pak jednat ne ze zvyku, jak to vždycky bylo, ale přímo podle daných okolností. Ono i to čtyřleté dítě totiž může mít někdy pravdu, a dokonce i puberták s věčně nafouknutým obličejem může přinášet lepší řešení, než je to naše. Uznání, že jsme se mylili, není prohra. Naopak. Naučíme tím děti přijímat omyl jako běžnou součást života. Omyl a chyba nás ničím nelimitují a neukazují na to, že jsme hlupáci. Pokud však tento postoj chceme dětem ve školách předávat, musíme to takto i sami cítit. Sami si musíme dovolit chyby dělat, dopřát si svůj vlastní omyl a klidně ho před dětmi přiznat. Pak budou z našich tříd odcházet spokojení žáci a studenti, kteří nebudou potřebovat bojovat za svůj názor a za svou pravdu, protože je nebudou spojovat se svou hodnotou.

Na závěr ještě zmíním jeden psychologický pokus, který je velice známý, nicméně jako odstrašující ukázka velmi příhodný. Podobných pokusů bylo více, pravděpodobně jste o nich také slyšeli. Vybrání lidé dostali za úkol zmáčknout tlačítko přístroje, který měl dát elektrické šoky jinému člověku, kdykoli dotyčný udělal chybu. Zpočátku byla elektrická rána malá, ale postupně se zvyšovala. Tito „soudci“ nevěděli, že proti nim sedí herec, který šoky jen předstírá. Při každé chybě chudákovi uštědřili ránu, až už byly šoky tak veliké, že hrozil kolaps organismu. Výsledek testu ukázal, že přestože už se „soudcům“ nechtělo pokračovat a přišlo jim to hloupé, drtivá většina z nich pokračovala k vyšším a vyšším šokům. Jen mizivé procento z nich řeklo, že experiment končí.

Pro mě je popsán pokus hrozná ukázka toho, kam vede poslušnost a slepé následování autority. Jak vidíme, i nevinná situace, kdy všichni přicházejí na experiment, vědí, že jde o pokus a že se jim nic nestane, když ho odmítnou, stejně vede lidi k plnění úkolu, který dostali. Pouze „neposlušný“

člověk, který poslouchá své vlastní srdce a rozum, je schopen říci „ne“.

Ať už si to uvědomujeme, nebo ne, učitelé mají ohromnou moc nad psychickým vývojem dětí a mají na něj vliv. Trávíme s dětmi mnoho času a jsme jejich vzorem. Nejde o to, CO dětem během vyučování přednášíme, ale JAK se přitom cítíme. Jestliže jsem já sama v klidu a respektuji život ostatních bytostí, všichni, kdo jsou v mém okolí, se cítí přijímaní. Cítit se přijímaný je základ spokojenosti. A spokojení jednotlivci vedou ke spokojené společnosti. Spokojená společnost nemá touhu ubližovat, nemá touhu válčit, nemá touhu se prosazovat na úkor společnosti jiné. Každý z nás tedy může po světě šířit spokojenost (anebo taky ne, rozhodnutí je jen na nás).

MELODY English, s. r. o., vyrábí výukové písničky na míru lekcím angličtiny v základních školách. Má akreditaci MŠMT, pořádá kurzy angličtiny hudbou pro učitele ZŠ a MŠ. Učitelům nabízí komplexní výukové materiály pro prožitkovou pedagogiku, založené na práci s pohybem, rytmem, rýmem a melodií. Program se ukázal jako velmi účinný i u žáků s SPU a v nesourodých skupinách, kde je znalost angličtiny u jednotlivých žáků velmi odlišná. Díky grantům a dotacím na podporu inovativních forem vzdělávání ho mohou školy získat i zcela zdarma.

Kontakt pro učitele, kteří se chtějí dozvědět víc: alena.burgetova@melodyenglish.cz, www.melodyenglish.cz

Alena Burgetová, zakladatelka výukového programu MELODY English – angličtina hudbou

Důvěra

VÁCLAV MERTIN

Důležitým předpokladem, na kterém stojí dobré mezilidské vztahy i efektivní spolupráce, je vzájemná důvěra. Pravda, v životě dospělých jsme postupně do značné míry nahradili obyčejnou osobní důvěru mnohem komplikovanější důvěrou papírovou, a tedy formální, přesto zůstává řada oblastí, ve kterých spoléháme na to, že nás druhý fakticky podpoří, poskytne pomoc, dodrží slib, nezklame, nepodrazí... Nás však nejvíce zajímá vztah vývoje dítěte a vzniku a udržení důvěry. I dopady případné nedůvěry.

Malé dítě v nás má absolutní důvěru, intuitivně a bezvýhradně věří, že je zachráníme, když se ocitne v nesnázích, že vyřešíme všechny jeho problémy. Důvěřuje tedy nám a konec konců věří i sobě. I své vlastní budoucnosti. Ještě nějakou dobu neumí lhát, nicméně velmi rychle, a většinou náhodně, přijde na to, že z nepříjemné situace, prohřešku se lze snadněji a bez větších následků dostat, když je zkusí svést na někoho jiného, když prohlásí, že o tom nic neví, že to neudělalo ono. Nedělá to nijak záludně či vychytrale a zpočátku tak činí velmi průhledně, jen to zkusí a vidí, že to občas zafunguje. Brzy se také naučí, že přes všechny naše řeči se na některé jeho prohřešky neprijde. Postupně si může uvědomovat, že ani jednání dospělých není vždy bez poskvrnky. Slíbíme něco a nesplníme, nepomůžeme mu v situaci, kdy bychom mohli, vidí, že se občas vymlouváme, někdy dokonce přijde na to, že jsme zalhali.

Podstatné je, že už naše reakce na tyto jeho prvotní výmluvy, a dokonce lži významně předurčují pozdější vývoj. Jestli zareaguje mravoučným kázáním o zklamání, morálním selhání, výčitkami, křikem, zákazem, trestáním, odmítnutím lásky, příště si zkusí dát větší pozor, a jak bude starší, budou jeho výmysly sofistikovanější, rafinovanější, a tedy i z jeho pohledu a leckdy i fakticky efektivnější. Bude se jednat o skutečné lži, a ne o nedorozumění. Jde pak o souboj, jestli nás dítě dokáže napálit, přelstít, nebo jestli my na to přijdeme. Někdy se velmi rychle vytvoří začarovaný kruh lží a trestů, ze kterého se některé dítě nevymotá ani v dospělosti. Ve škole to pak může znamenat, že se stále musí něco vyšetřovat, což stojí čas i energii. Také se u některých dospělých poučí, že sdělení pravdy mu přinese přes všechny sliby mnohem větší komplikace než odhalená lež – zjistí, že říkat pravdu je větší riziko než zkusit lež. Je velmi naivní představa, že se tímto

naším přístupem z dítěte stane zrale důvěryhodný, pravdomluvný, zodpovědný dospělý. Pokud pak totiž nelže a nepodvádí, tak spíše ze strachu, aby nezklamalo autoritu, než z vlastního vnitřního přesvědčení.

Dítě musí občas nepravdu vyzkoušet, protože to v dané chvíli je nejrychlejší, nejdostupnější, nejpohodlnější, a tedy i nevhodnější řešení. Dítě se teprve učí domýšlet souvislosti, velmi často tak lež alespoň na chvíli oddálí něco nepříjemného, či dokonce trest. Lež je zpravidla uvědomělá. Dítě ovšem často a zcela běžně přehání, špatně vyhodnotí situaci, selektivně vybírá ze skutečnosti pouze pravdivá data promlouvající v jeho prospěch, neumí ještě dobře oddělit popis faktů od interpretace. I dítě má právo v některých situacích být zaskočeno, zpanikařit, zazmatkovat a zvolit špatnou variantu. A stejně jako my si někdy něco špatně zapamatuje.

V této souvislosti příliš nevolám po striktním dohledávání pravdy. Rodina ani škola nepředstavují policii nebo soud. Někdy je pro obě strany až dehonestující úporná snaha dovést dítě k přiznání. I slovem lež bych spíše šetřil. Existují jiná označení nepravdy, která jsou pro všechny mnohem přijatelnější – omyl, nedorozumění, nepochopení, zapomenutí... Přitom zůstane zachováno, že skutečnost je jiná.

Máme tedy lži ponechávat bez povšimnutí a tvářit se, že dítěti vždy plně věříme, případně je neustále omlouvat? Podstatné je odmala fakticky dítě podporovat v tom, že občas nějaký přestupek uděláme každý a svět se nezboří. Pravda je pak někdy trochu nepříjemná, ale je podstatně výhodnější než lež. Pro dospělé to znamená přijmout pohled, že když už dítě něco provede, tak je třeba okamžitě hledat východiska a napravovat přestupek, případně někdy přijmout opatření, aby se nemohl opakovat. Důležité je klást důraz na odčinění – dítě není hloupé, většinou ví, že udělalo něco špatně, a ví, že musí něco následovat. Rozhodně se tedy nemusíme bát uplatnění následků. Již jsem zmínil, že doporučuji akceptovat, že se jednalo o nedorozumění, nedopatření, chybu. Zlý úmysl se může někdy rovněž vyskytnout, často však jde o nezralou reakci na zklamání, bezmoc. Část prohrěšků můžeme zlehčit, a dokonce obrátit v žert. Pak mohou být naše kritiky, výhrůžky, stížnosti o něco výraznější. Jestliže se podaří přestupek co nejrychleji napravit, lze o chvíli později snadněji mluvit s dítětem o příčinách i prevenci opakování. K tomu je ovšem dobré alespoň mírně porozumět důvodům. Náš vhodný přístup však rozhodně nezpůsobí, že dítě bude od útlého věku zcela vzorné, že se nás nikdy nepokusí

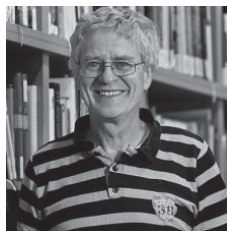
ošulit. Když však ve svém přístupu vydržíme, efekt se dostaví. Výchova je dlouhodobá záležitost s jasným cílem. Už jsem naznačil, že za nevhodné pokládám výčitky typu *zklamal jsi mě, já jsem ti to říkal a tys mě neposlechl*.

Samozřejmě musíme počítat s tím, že dítě nás občas ošidí. Občasná zaškobrtnutí se na této cestě prostě vyskytnou. Důvěra vede ke ztrátám. Ovšem nedůvěra a důkladné vyšetřování a prověřování všech skutečností neznámá, že dítě nebude vůbec podvádět a že nás nikdy neošidí. Osobně jsem dospěl k přesvědčení, že „ztráty“ z důvěry jsou výrazně nižší, než když dítěti nevěříme, všechno dopředu zpochybňujeme. Žádný „podvod“ bychom neměli dramatizovat. Důležité je odčinění. *Počítej s tím, že teď budu vše důkladněji prověřovat. Nechci totiž, abys měl nepříjemnost z toho, že to zase popleteš.* To je přece docela logický následek přečinu. Opatrně musíme zacházet se sliby dítěte. Chce nám vyhovět, chce odčinit, napravit. Sliby bychom měli raději částečně vymýšlet my dospělí, být přitom realisty, korigovat nesplnitelné návrhy dítěte.

Důvěra není naivita – vůbec to přece neznámá, že nebudeme prověřovat sdělené informace. Jenže to můžeme dělat mimochodem. A když zjistíme, že je to jinak, přežijeme, že jsme se blamovali. Navíc i odhalení lži může být důstojné.

Komplikovaná situace nastane, když se setká důvěřující dospělý s dítětem, které přichází z prostředí, kde podvůdky, lhaní jsou běžnější a dítěti se v zásadě vyplácí. Naproti tomu pravda bývá trestána. Podobná situace může nastat ve škole, kdy jeden důvěřující učitel nemůže změnit několikaleťté zkušenosti dětí s ostatními učiteli.

Jestliže nám dítě důvěřuje, je s ním zpravidla mnohem jednodušší práce. Pokud nedůvěřuje, někteří dospělí jeho důvěru ztratí, jiní ji nikdy nezískají. Velký problém nastane, když se nedůvěra ke konkrétním osobám rozšíří na všechny lidi i na celý svět.

PhDr. Václav Mertin, dětský psycholog

www.rizeniskoly.cz

Kompletní nabídka odborných informací pro oblast školství

SebeVědomý učitel matematiky

PETRA ANTLOVÁ

Mohlo by se zdát, že v matematice je vše dané. Jasná struktura didaktického postupu vedoucí k pochopení matematických zákonitostí a souvislostí. Na první pohled by se dalo očekávat, že práce učitele matematiky vypadá možná takto: „Jednou si to odmakáš a máš hotovo. Pak už budeš všechno dělat pořád stejně.“ Jde to ale i jinak? A pokud ano, jak může práce učitele matematiky vypadat a co to může přinášet? Na následujících řádcích nabízím svou zkušenost a své přemýšlení nad těmito otázkami.

„Stačí, když si projdeš první dva tři roky, uděláš si přípravy a máš hotovo.“ Bezva. Těším se. Učitel matematiky to má možná jednodušší. Pokládám si otázku, jak velký vliv na mou výuku mělo toto povzbuzení, které jsem dostala na začátku své učitelské cesty.

Má tedy vůbec učitel matematiky šanci vnášet do výuky tvořivost, spontánnost a odvahu zkoušet nové věci? Dává mu tato struktura vůbec příležitost podporovat růstové nastavení své mysli a mysli svých žáků, když vlastně ve třídách předává to, co již slavní matematici dávno před námi objevili?

Na první pohled to tak možná nevypadá. Na druhý už to ale tak jednoznačné být nemusí.

Co může být impulzem nepřijmout výše uvedené přesvědčení za své? Může to být osobní zkušenost z výuky, kdy odcházíte z hodiny a vaše pochyby rozproudí přemýšlení o vaší práci a její reflektování: „Vždycky mi to fungovalo, tak proč to zrovna v této třídě nefunguje? Co je nyní jinak?“ Možná se přihlásí o slovo vůle nepřenášet na své žáky stejné nefunkční vzorce, které jste zažívali v hodinách matematiky vy sami.

Pokud je vaše vůle navíc podpořená touhou učit se nové věci z jedné strany a odvahou ze strany druhé, mohou se dít zázraky. Začnete objevovat nové možnosti. Otevřete dveře do nových příležitostí a výzev. A jednou potkáte natolik inspirující přístup ve výuce, inspirující osobnost nebo přímo inspirujícího učitele ochotného sdílet svou dobrou praxi, že si řeknete: „Ano, tudy bych chtěl jít.“

Po nějaké době však může vůle slábnout, a pokud není dostatečně podporována, může zeslábnout natolik, že to vzdáte. Mít podporu podobně smýšlejících učitelů a podporu ze strany vedení školy, ze strany ředitelky nebo ředitele, se zdá být jedním z klíčů.

Postupně učitel otevírá svoji „schránku“, otevírá své přemýšlení. Vydává se na cestu od myšlenek „jinak to nejde, je to dané a hotové“ k pochybnosti („ono to tak nemusí být“) a k odhodlání („chci a dokážu si najít vlastní cestu“).

Kurz SebeVědomý učitel matematiky

Možná se začíná odehrávat první kapitola příběhu hledání a objevování jedinečné role učitele (nejen) matematiky, která mu bude přirozená, ve které se bude cítit dobře a sebevědomě. Role, ve které si uvědomuje svůj potenciál, opírá se o své silné stránky a zároveň zná své slabé stránky. Role, ve které si je plně vědom, jak pracovat se svou sebedůvěrou, sebedůvěrou a sebedůvěrou. Takový učitel pak dokáže vědomě pracovat se svým sebevědomím a podporovat ho a tím pak podporovat i sebevědomí svých žáků.

V čem je přidaná hodnota pro školu, pro ředitele školy, když ve svém učitelském sboru podporuje nebo i zažehne odvalu být „SebeVědomým“ učitelem? Chtěla bych nabídnout svou zkušenost učitele matematiky.

Moje velká vůle „otevřít“ své myšlení, abych mohla začít přemýšlet, jak přemýšlí druzí, byla zásadní. Ze začátku se uplatňovala výhradně ve vztahu k žákům. Snaha porozumět, jak přemýšlí žák nad matematickou úlohou, mi umožnila více vtáhnout žáka do aktivní činnosti při výuce tím, že jsem mu

nabízela gradované úlohy s jemu přiměřenou výzvou. Žáci začali procházet matematickými tématy s porozuměním, nikoliv pouze s formálními znalostmi. Dopad to mělo především na jejich sebevědomí, motivaci k učení se. Postupně se začalo vytvářet tvůrčí a podnětné prostředí ve třídě. Z čeho jsem však měla ohromnou radost – žáci začali vnímat chybu jako součást učení. Obavy z chyb se postupně rozplynuly. Společné objevování důvodu, proč se výsledky řešení úlohy mezi žáky liší, a analyzování vzniklé chyby nás všechny – žáky i mě jako učitele – posouvá do větší hloubky pochopení.

Čím víc nasedáte na tuto vlnu přístupu k výuce matematiky, tím víc se proměňuje vaše role učitele. Uvědomujete si, že základním předpokladem je bezpečná atmosféra, kterou musíte vědomě spolu se žáky vytvářet a pečovat o ni. Pokud se to daří, vnímáte při výuce vzájemné naladění, takový třídní jazzový koncert, kdy se v udávání rytmu plynule střídáme.

Současně pozorujete, jak se mění i vaše komunikace s kolegy. Je velmi cenné mít kolem sebe další učitele matematiky, se kterými můžete konzultovat. Ideálně triádu učitelů, trojice znamená větší dynamiku.

Jsem vděčná, že nyní mám svou „triádu“ přímo na škole. I když jsme každý jiný, dokázali jsme si mezi sebou přirozeně a zcela vědomě nastavit postoj „já jsem OK, ty jsi OK“. Naše společné diskuse tříbí naše didaktické postupy, přesnost našeho matematického jazyka, udržujeme se vzájemně v matematické bdělosti a tím posouváme naši odbornost. Není výjimkou, že některý z nás přinese zajímavou úlohu s otázkou: „Jak bys toto řešil?“, „A jak by to řešil tvůj žák?“, „Co říkáš na toto žakovské řešení?“. Učíme se společně přemýšlet nad přemýšlením našich žáků. Dostáváme se do větší hloubky didaktiky matematiky, mezioborových přesahů, ke čtenářské gramotnosti, k hodnocení v matematice. Vnímám v naší triádě, že se vzájemně učíme děláním.

V čem může být ještě užitečné podporovat spolupráci a vzájemné obohacování mezi učiteli matematiky?

Vidím kolem sebe dopad naší spolupráce ve třídách, kde učíme. Žáci vidí naše společné učení a spolupráci, dostávají tak inspiraci pro své učení a svůj další život. V průběhu let, kdy objevuji a vědomě aplikuji konstruktivistický přístup při výuce žáků, pozoruji i svůj posun v oboru matematiky. Když i já jako učitel na sobě budu pracovat a posouvat se, je velká pravděpodobnost, že i moji žáci se budou posouvat.

Dalo by se říci, že určitý konstruktivistický přístup spatřuji i na svém seberozvoji jako učitele. Přidávám jeden kousek puzzle ke druhému a ty do sebe postupně zapadají.

Přemýšlíme s kolegou Tomášem Chrobákem: Bylo by užitečné tento proces popsat a sdílet? Věříme, že ano. A jak naše zkušenosti nabídnout ostatním učitelům? Přichází nápad. Vzápětí výzva a příležitost zároveň. V AKADEMII Libchavy v příštím školním roce otevíráme kurz SebeVědomý učitel matematiky pro učitele (nejen) matematiky, kteří chtějí u svých žáků probouzet radost tvořit a poznávat.

Kurz může být tím impulzem opustit některá naše již neúčinná přesvědčení, může být příležitostí vytvořit si vlastní triádu učitelů matematiky a nastartovat růstové přemýšlení o výuce, která žáka provází předmětem se zaujetím, která v něm buduje kladný vztah k matematice, prokazuje důvěru v jeho schopnosti a nechává mu jeho autonomii. Může být inspirací, jak začít věci měnit, podporou v úsilí vytrvat.

Věřím, že to, co si učitel nese do výuky, přenáší na děti.

Pokud mám já jako učitel ve své vizi vědomou práci sama na sobě, na svém rozvoji, ochotu učit se nové věci a přijímat výzvy, posouvám se a tím pomáhám růst i žákům.

„Děkuji vám za to, že jste mi ukázala krásu matematiky.“ (Bára, žákyně 9. třídy, 30. 6. 2016)

Společně rosteme a tím pomáháme růst svým žákům.

Zaujalo vás toto téma nebo možnost se v něm rozvíjet? Chtěli byste se dozvědět víc? Poslechněte si podcast Rádia AKADEMIE.

Zdroj obrázku: vlastní archiv Petry Antlové

Petra Antlová, učitelka ZŠ, finalistka GTP CZ 2020, lektorka a tutorka Hejného metody, lektorka AKADEMIE Libchavy, koučka

O dvou vousáčích, a i těch hladce oholených – část II

O zpětné vazbě i domácích úkolech

MILAN HAUSNER

„Zpětná vazba je největším jednotlivým faktorem, který ovlivňuje výkon studentů. Aby byla efektivní, musí být specifická, cílená na určitý cíl a poskytnutá včas.“ – John Hattie

„Zpětná vazba je nejlepší, když je poskytnuta v kontextu, když studenti mohou vidět, jak se jejich výkon srovnává s ostatními.“ – Dylan Wiliam

„Zpětná vazba je nejlepší, když je poskytnuta okamžitě, když je výkon stále čerstvý v mysli studenta.“ – John Medina

Jaký je rozdíl mezi zpětnou vazbou a kritikou? Kritika je, když učitel řekne studentovi Janu Novákovi, že jeho práce je špatná. Zpětná vazba je, když Novák řekne učiteli, že jeho výuka je nanic.

(Umělá inteligence ráda vtipkuje, našťastí v docela tradičním duchu a moderní pozitivistickou pedagogiku ještě nenasála, to by pak musela celý vtip obrátit. A ani po nás nepožaduje anonymizaci žáka při zveřejnění.)

Dnes se v našich úvahách nad digitální etikou podíváme na zpětnou vazbu či školské hodnotící etalony. John Dabell ji před časem označil jako snídani šampionů, několik citátů najdete na začátku i na konci mé eseje.

Správné poskytnutí zpětné vazby je klíčem k úspěchu – za určitých podmínek. Mezi ty patří **načasování** jejího poskytnutí, ale i volba její **formy** (známky, slova, procenta, lajky...) a **způsobu předání**. Raději nehodnotit vůbec, pokud už jsme prošlihli správnou dobu, což by potvrdili i našinci mající domácího mazlíčka, který jim právě počural koberec.

Odměna a trest neboli cukr a bič plní ve světě zpětné vazby od chovatelství přes manželství až po školu svou mnohokrát osvědčenou roli. Zase ten stres. Znamka či lajk jsou ale jen vstupní branou k reflexi žáků; ta je teprve momentem, kdy si ověříme, zda koule dopadla na ornou půdu, nebo skončí při jarních pracích hluboko v převrácené zemině. A samozřejmě že pochvala, ta opravdu zasloužená a smysluplná, přináší do ornice prokypření a zvedá úrodnost. Když si učitel najde čas a využije v takovém případě elektronická média pro sdílení hřejivých větiček s rodiči, je dopad takového postupu mnohem širší a déletrvající, protože otvírá cestu k žákově i rodičovské duši. Bohužel, školská praxe je spíše přesně opačná.

Hodnocení je nejefektivnější, pokud probíhá v kontextu zadání ve srovnání s ostatními. Žák by měl vědět, proč je

oceněn či kritizován, a měl by mít srovnání. Měl by mít možnost si k němu říci vlastní názor, vyjádřit i svůj nesouhlas. Má také právo na profesionální reakci učitele.

Zpětná vazba v době postkrídové, digitální, nabrala různorodé podoby, ať už je to okamžitý trest vyjádřený ztracenými životy ve virtuální strategii, počet lajků v online kvízu, nebo body v elektronickém diktátě za volbu *i* a *y* v přičesání minulém či ve vyjmenovaných slovech. Zpětná vazba je také populární v mnoha bulvárních online plátcích, neboť je skvělým prostředkem, který zvedne počet kliků na reklamní obsah umně k anketě přiřazený.

Je elektronická zpětná vazba stejně platná jako ta tradiční ve škole? Nejsem si tím zcela jist, tak jsem se umělé inteligence zeptal, co o tom kde načetla. Reakce Copilota byla značně obecná, konkrétních příkladů jsem se nedočkal, nejspíš jsem nepoložil ten správný prompt. Nevalidním faktem ale zůstává, že retence gramatických znalostí v diktátu na počítači a tom psaném ručně – v mém vlastním výzkumu před zhruba sedmi lety – byla významně jiná. Po třech měsících byla chybovost u žáků s ručně psaným diktátem tak dvakrát nižší. Svalová paměť při psaní *i* a *y* přece nedovolí oku hrubky pustit tak často. V případě psaní na počítači jsme vlastní průpis degradovali na prostou volbu klávesy.

Když Skinner a jeho následovníci sestavili první učební stroje, většinou pracovaly na jednoduchém principu: otázka–odpověď. Mnohé kvízy, i ty, které využíváme ve škole, se o mnoho dál nedostaly. U většiny z nich se uplatňuje systém testu, ve kterém se nabízejí otázky, a odpovědi se volí metodou přiřazování. Hodnocení je pak svým způsobem

ZAMYŠLENÍ NAD

poplatné zavedenému systému klasifikace v zemi vzniku, ale také přístupu autorů. Srovnajte si sami některé výukové aplikace od Kahootu až po Umíme to. Rozdíly jsou zde dobře patrné a uplatnění té které varianty je pak zcela na učiteli.

Takto konstruovaná zpětná vazba značně omezuje dětské vyjadřovací schopnosti. Rodič i učitel by se měli snažit se svým dítětem diskutovat a dát mu šanci, aby odpověď či diskuse nad otevřenou otázkou byla pro dítě podnětná. Využití umělé inteligence dává konstrukci způsobů zpětné vazby docela nový rozměr.

Poskytování zpětné vazby je vždycky poněkud stresující, bez jisté míry přiměřeného stresu to v životě nejde.

Zpětná vazba ve škole však přináší nejen známkování jednorázového testu, diktátu či vypočítané rovnice, ale v mnoha kontextech výrazně podstatnější evaluaci celkové přípravy jedince, jeho postojů a koneckonců i přípravy domácí. Jenže co dělat, když jsem si dnes ráno na Novinkách přečetl, že i v našem parlamentu (naštěstí ne úplně záporně) řeší zákaz domácích úkolů, jak se stalo od dubna v Polsku? Důvodem, který uvádí i virtuální kopilot, je skutečnost, že úkoly prý mohou být příliš náročné a vést k nadměrnému stresu.

Pořád dokola. Všeho s mírou... to je ta pravá a stále platná didaktická zásada.

S otázkou, zda mohou žáci doma připravovat například podklady pro projektovou výuku či své prezentace, si umělá inteligence také příliš neporadila. Nehalucinovala, ale prostě se téma jen snažila okecat. Skoro jako ti poslanci. Nechci se dočkat okamžiku, kdy domácí úkol, jakkoli rozumně zadáný, bude důvodem přinejmenším žhavého toku slov v e-mailu či na sociální síti či oficiální lamentace k zavlému inspektorovi.

Otázkou, byť zdánlivě nesouvisející, je přístupnost známek rodičům. Nikoho dnes nezaskočí oficiální elektronické přístupy rodičů do školní klasifikace. Na jedné ze škol vedení rozhodlo takové přístupy nezřídít, protože to považovali za cestu, jak rodiče aspoň někdy do školy dostat. Už ale nevadilo sdílení známek jednoho učitele v Teams, což nakonec vedlo k návštěvě inspekce a ne zrovna pozitivním koncům. Ještě že tam nepřišel Úřad pro kontrolu osobních údajů.

Zpětná vazba v době digitální revoluce a s příchodem revize školních vzdělávacích programů se musí proměnit v komplex různorodých forem hodnocení, kvalitativní i kvantitativní analýzu žákovských dovedností, schopností.

Proměnlivost všemožných výstupů od textových přes audiovizuální až k trojrozměrným možná dává zpětné vazbě novou budoucnost. **Budování žákovských portfolií a jejich systematické hodnocení představuje efektivní nástroj, jaký ještě pedagogika neměla.**

„Zpětná vazba je jedním z neúčinnějších prostředků, jakými může učitel ovlivnit výkon žáků.“ – Jan Švec

„Zpětná vazba je klíčovým prvkem pro zlepšení výuky a učení.“ – Petr Novotný

„Zpětná vazba je nezbytná pro to, aby se studenti mohli učit a zlepšovat své výsledky.“ – Jiří Štěpánek

Ing. Milan Hausner, bývalý ředitel ZŠ Lupáčova, lektor a poradce

Hledáte zaměstnance?

Hledáte práci?

www.edujob.cz

Hospitační vychytávky

9. část – A co když se nám tak úplně nedaří?

IRENA TROJANOVÁ

Náš seriál o hospitacích se stejně jako školní rok pomalu blíží ke konci, zbývají poslední dvě části. Vyučovací hodinu si dovedete skvěle naplánovat, umíte stanovit cíl, vybrat vhodné metody výuky, myslet na mezipředmětové vztahy, kompetence, hodnocení... Jenže – plán je jedna věc a jeho realizace věc druhá. Co když se vám najednou postaví do cesty překážky narušující vámi vytvořenou hodinu? Tak přesně o tom bude dnešní, předposlední část našeho seriálu.

Jsem druhostupňová učitelka a přiznám se, že to s menšími dětmi na prvním stupni tak úplně neumím. Možná to máte také tak... Na základní škole se v rámci suplování mezi ně ale dostanete, a i když to tak třeba nevypadá, i u nich mohou nastat problémy. A většinou to začne úplně nevinně: „Dobrý den, dnes chybí vaše paní učitelka a já tady budu...“ Větu už jsem nestihla doříct: „A kde je naše paní učitelka?“ „Proč tady není?“ „My vás neznáme!“ „Já chci naši paní učitelku...“ Děti nebyly k utišení a proti svému přesvědčení jsem musela zvýšit hlas, uklidnit velmi důrazně situaci a postupně začít učit. Možná vám to připadá legrační, ale věřte, že jsem se zapotila. Teď jsem samozřejmě zkušenější a také ředitelská funkce budí respekt, ale i tak na začátku každé hodiny už při pozdravu přehlédnu třídu a úvod patří mně – vysvětlím, co se bude dít, jak si představuji pravidla, a poté dám teprve slovo žákům. Může to vypadat tvrdě, ale pro žáky je to jistota, vědí, s čím mají počítat, a prostor k vyjádření také dostanou.

Na druhém stupni se cítím jistěji. Uplatňuji jednu důležitou zásadu: Pokud se ve třídě snaží někdo hodinu „shodit“, směřuji řešení mimo třídu. Typickým příkladem je odvedení pozornosti od plánované činnosti nemístnými dotazy. Při druhém a třetím pokusu je vhodné odkázat dotyčného na vyřešení o přestávce, případně po výuce – dotazy rázem přestanou. U méně zkušených kolegů doporučuji vyrušujícího žáka přivést do ředitelny nebo k zástupci (rozhodně ho nenechávejte jít samotného – ani když opouštíte děti ve třídě, není to tak nepřijatelné jako pohyb dítěte po škole) a nechat věc na vedení. Oni si poradí a celá záležitost se pak doladí i s vámi o přestávce. A neberte to jako selhání. Všichni jsme začínali a i já svou první hodinu ukončila s pláčem v ředitelně, protože se mi osmou třídu při hodině fyziky nepodařilo uklidnit navzdory upozorňování žákyně v první lavici: „Paní učitelko, tak uče, proč neučíte?“

S problémy se prostě budete setkávat a postupně si sami vytvoříte – nebo odkoukáte od kolegů – nástroje, jak s nimi

zacházet. Každopádně já ve svém hospitačním protokolu mám:

Řešení problémů – učitel:

- vytváří ve třídě vhodnou atmosféru
- jasně sděluje, co je nepřijatelné chování
- řeší problémy individuálně, nikoliv demonstrativně
- vhodně reaguje na nepředvídatelné situace

Odhlédneme teď od problémů a pojďme se podívat na závěr hodiny. Pokud proberete vše, co jste si naplánovali, je to skvělé. I tak si ale nechte několik minut na závěr hodiny, a to nejen ne sebehodnocení žáků, ale i na své vyhodnocení. V rámci oněch posledních minut znovu připomeňte, co jste chtěli v hodině udělat a jak se vám to povedlo. A pokud jste vše nestihli, klidně to přiznejte a přijměte potřebná opatření. Hlavně hodinu neprodlužujte a dopřejte dětem i sobě přestávku.

Jednou jsem byla na hospitaci u začínající kolegyně a už od začátku bylo jasné, že plán hodiny „přepálila“ a že nemá šanci vše stihnout. Ale uputně na něm trvala, hnala se za ním a nakonec ho dokončila. Ovšem bez vyhodnocení a závěru hodiny. Když jsme pak hodinu rozebíraly, považovala za úspěch, že se do vymezeného času vše vměstnalo. A divila se, že její názor nesdílím. Za mě bylo důležité hodinu vyhodnotit. Protože jsme se nemohly shodnout, požádala jsem ji, aby na další hodině zjistila, co si žáci zapamatovali. A pravda – i když mě to dvakrát netěšilo – byla na mé straně...

Takže co by se mělo odehrát na konci hodiny, a tedy mělo být v hospitačním protokolu?

Závěr hodiny – učitel:

- v závěru hodiny vyhodnotí cíl hodiny a shrne probírané učivo
- v případě nesplnění cíle přijme konkrétní opatření
- skončí včas

Tolik tedy k závěru hodiny, držíme se hesla „méně je více“. A přeji vám i méně problémů a více pohody nejen ve vyučovacích hodinách. Příště nás čeká shrnutí celého seriálu

a ještě také zmínka o prostředí výuky. Do té doby hodně elánu!

Mgr. Irena Trojanová, Ph.D., ředitelka ZŠ Bohumila Hrabala, Praha, lektorka a konzultantka v oblasti vzdělávání

Svět čísel a souvislostí aneb Co a proč číst v matematice

HANA MATULOVÁ

V 9. díle seriálu o čtení v oborech přibližuje Hana Matulová, učitelka matematiky a fyziky na ZŠ Jičínská v Příboře, jaká čtenářská úskalí připravuje pro žáky matematika.

Dlouhodobě spolupracuji s projektem Pomáháme školám k úspěchu a díky tomu jsem se začala věnovat čtenářství ve svých předmětech a při své práci využívat čtenářské kontinuum.

Myslím, že pro učitele matematiky je těžké představit si čtení jako nástroj pro učení. Matematické texty vypadají jinak, čtou se jinak než příběhy a poezie, a proto matematik nemůže zcela spoléhat na češtináře. Dítě se učí matematický jazyk od předškolního věku, něco je velké, něco větší, něco je stejné. Jazyk matematiky zahrnuje své uživatele nejenom množstvím odborných termínů, ale také množstvím různých znaků, symbolů a proměnných, které vyžadují kromě prostého dekódování také přemýšlení v souvislostech, zobecňování a abstrakci.

Naším nejčastějším zdrojem textů se stávají učebnice matematiky. Podívejme se, jaké nároky na čtenářské dovednosti matematika přináší v podobě slovní úlohy. Tento pro matematiku typický krátký text má pevně danou strukturu.

Na hladině jezírka rozkvétají lekníny. První den rozkvetl jeden. Druhý den už kvetly dva. Každý další den se počet kvetoucích leknínů zdvojnásobí. Dnes je zaplněna čtvrtina plochy jezírka. Za kolik dní bude lekníny pokryto celé jezírko?

Žák odhaluje, jak jsou uspořádány informace v textu. Ve větách před otázkou se vždy objeví vstupní informace, které mu pomohou odpovědět na otázku. V reálném světě si

někdy tuto otázku klademe dříve, než začneme „počítat“. Autoři slovní úlohy nám ale potřebují kontext přiblížit.

Žák čte text, aby z něj získal matematická vyjádření potřebná k odpovědi. Často si informace musí zapsat, schematicky zobrazit, aby je uspořádal, strukturoval, oddělil ty, které nebude potřebovat.

„Každý další den se počet kvetoucích leknínů zdvojnásobí.“ Pro žáka je složité promyslet, co přesně matematicky tato věta znamená. Navíc v následující větě se již nehovoří o jednotlivých kusech, ale o „čtvrtině plochy jezírka“.

Při čtení děti využívají matematické názvosloví, které často není součástí běžně mluveného jazyka. Ale zároveň jsou tyto termíny přesně definované a mají jasně dané vlastnosti. Matematika vyžaduje jejich dokonalou znalost.

Další příležitosti pro rozvoj čtenářství určitě vidím v oblasti věnované tabulkám, grafům, závislostem, v učivu o funkcích a základech statistiky. V poslední době různá média využívají infografiku. Tento způsob sdělení je moderní, vizuálně velmi atraktivní a čísla mu dodávají na důvěryhodnosti. Je však velmi náročný pro čtenáře. Pokud žák zvládá čtení grafů, ještě nemá vyhráno. Jednak infografika hojně využívá symbolický jazyk a jednak klade velké nároky na představivost čtenáře. Kromě slov a obrázků se tam vyskytují různé druhy čísel (procenta, zlomky, desetinná čísla...). To vše je poskládané

do struktury, kde informace nejsou řazeny logicky, ale podle záměru autora. To, co má upoutat, je zvládnutím barvou, velikostí a typem písma. Čtenář musí kriticky přemýšlet nad tím, jak jej výběr dat a vizuálních prvků ovlivňuje. Musí mít na mysli, jaký záměr autor tohoto textu sleduje, i to, proč text vznikl a na koho má působit.

Matematickému přemýšlení pomáhá vizualizace textu. Dokáže-li si žák matematickou situaci „představit“, dokáže ji také porozumět. Některé matematické operace v dnešním běžném životě jsou pro děti méně viditelné, probíhají jinak. Naše generace chodila nakupovat a platila penězi, takže neustále cvičila početní úkony s čísly. Ale tato situace je pro současné žáky spíše výjimečná. Obzvláště teď „po covidu“ v obchodech platíme převážně kartou anebo nakupujeme na internetu. Mimoškolní svět také nabízí méně příležitostí k práci s časem a některé děti na druhém stupni mají problémy s ručičkovým ciferníkem. Představa času chybí při přechodu mezi různými číselnými soustavami.

Čtenářské strategie můžeme se žáky cvičit při řešení logických problémů a her. Děti zažívají při jejich vyřešení radost.

Používají přitom výrokovou logiku a cvičí své představy o prostorovém uspořádání, prohlubují orientaci v čase, rozlišují příčiny a následky.

Součástí dějin lidstva je i historie matematiky. Dětem je třeba zprostředkovat odraz matematiky v historických událostech. To opět poskytuje možnosti pro rozvoj čtenářství a zároveň dává matematiku do souvislosti s dalšími obory.

Velmi aktuální je využívání matematického aparátu při řešení globálních problémů lidstva. Žáci si prostřednictvím výpočtů modelují různé situace, které pak zobecňují. Konkrétní řešení konkrétního problému v konkrétní situaci pomáhá najít širší řešení globálního problému.

Je tedy velký úkol učitele uvědomit si, co pro dítě znamená, že čte, potažmo co to znamená, že čte v matematice.

ZDROJ SLOVNÍ ÚLOHY

- SLÁDKOVÁ, M. *Jak řešit logické úlohy z matematiky*. Ilustroval A. VÖRÖS. Brno: Edika, 2023. ISBN 978-80-266-1866-9.

Hana Matulová, učitelka matematiky a fyziky na ZŠ Jičínská, Příbor, a pedagogická konzultantka PŠÚ

Pomáháme
školám
k úspěchu

Superhrdinové V TOBĚ

Podpora silných stránek žáků
(nejen) s dyslexií

Superhrdinové v tobě

Podpora silných stránek žáků (nejen) s dyslexií

Lenka Krejčová, Zuzana Hladíková, Jana Pechancová

U jedinců s dyslexií je velmi důležité zaměřit se na jejich celkový potenciál a podporu silných stránek. Díky takové podpoře je možné dopady diagnózy významně minimalizovat a dosáhnout zlepšení v oblasti učení i dalších oblastech každodenního fungování.

V poradenské praxi je však často věnována pozornost spíše zmírňování deficitů anebo nácviku školních dovedností, které se nedaří.

Tato publikace nahlíží na dyslexii ze zcela odlišného úhlu pohledu – nabízí rozvojová témata, která dětem, dospívajícím i mladým dospělým umožní hledat jejich vlastní způsoby učení a poradí jim, jak nové návyky uplatnit i v dalších aktivitách. Kniha obsahuje motivující texty, rozhovory, pracovní listy a náměty pro diskusi, které podporují sebevědomí a sebedůvěru žáků a studentů s dyslexií a napomáhají jejich rozvoji a osobnímu růstu.

Kromě pracovních listů určených pro samotné jedince s dyslexií obsahuje publikace i metodické listy obsahující stručné shrnutí tématu pro poradenské či pedagogické pracovníky nebo pro rodiče dětí s dyslexií.

Brožované, 92 stran, 350 Kč

www.pasparta.cz

Školská rada aneb Jak se může učitel podílet na strategii školy

NIKOLA KRÍSTEK

Školská rada (ŠR) je z pohledu zákona po řediteli nejsilnější orgán školy. Velká část učitelů je ale vůči ŠR značně skeptická. Připravená série článků se zabývá otázkou, zda je to způsobené jejich zkušenostmi, jejich osobním přístupem nebo třeba nastavením školské rady v systému vzdělávání a ekosystému školy. Série bude zakončena tipy na řešení rozmanitých situací týkajících se ŠR z pohledu učitele.

Školské rady existují při každé základní, střední a vyšší odborné škole. Existuje jich tedy několik tisíc a v nich by mělo působit několik desítek tisíc volených zástupců pedagogických pracovníků, žáků či jejich zákonných zástupců a členů jmenovaných zřizovatelem školy. Přesto pro ně není k dispozici metodická podpora, nemají vlastní položku v rozpočtu MŠMT či v rozpočtech škol, a co zaráží nejvíce, o jejich činnosti nejsou k dispozici žádná seriózní data.

Článek proto staví na poznatcích, ke kterým došel autor několikaletou zkušeností práce se členy školských rad, se zřizovateli a řediteli škol. Vychází z ohniskových skupin, workshopů, sdílecích setkání, polostrukturovaných rozhovorů a analýzy poměrně velkého objemu dokumentů. Nedělá si proto nárok na definitivní závěry, spíše pojmenovává barevné spektrum možností, jak ŠR fungují a jak by fungovat mohly. Důraz klade na perspektivu učitele, jaký přínos ŠR má nebo může mít pro jeho práci.

Školské rady a vzdělávací systém

Školské rady byly založeny revolučním školským zákonem z roku 2004. Ten přidelil ohromující míru odpovědnosti ředitelům škol. Ohromující v obou významech slova – je velmi náročné tak velkou pravomoc a odpovědnost nést a naplňovat. Přirozeně pak musí fungovat další instituce a postupy, které vyvažují rozhodovací sílu jednotlivců – ředitelů – a které monitorují jejich činnost.

Na úrovni státu tuto roli plní Česká školní inspekce (ČŠI). Za posledních 20 let prošla pozoruhodným vývojem a díky ní máme řadu informací o vzdělávacím systému jako celku i o konkrétních školách. Z kapacitních důvodů je však cyklus její přítomnosti na školách nastaven na dlouhých šest let. Na škole se tedy má inspekční tým plánovaně ukázat jen jednou za celé funkční období ředitele. To samozřejmě nemůže stačit pro poskytování průběžné zpětné vazby, a už vůbec tu není prostor pro dialog o budoucnosti školy.

Řada očí se tehdy obrací ke zřizovateli, ten ale k něčemu takovému jednak nemá oprávnění (jeho vztah je primárně vůči řediteli, nikoliv škole) a jednak obvykle ani kapacity (většina zřizovatelů jsou malé obce bez profesionálního aparátu specializovaného na školství). Fragmentovaný systém českého školství tak spoléhá na aktivitu a odpovědnost místní školní komunity, která je v zákoně formalizovaná do podoby školské rady. Jde o významnou misi. Stát ale opomněl její nositele organizačně zabezpečit a veřejně podporovat. Pro členy ŠR je pak těžké vystupovat jako vážený a rovnocenný partner profesionálů v ředitelnách nebo v ČŠI.

Školská rada a škola

Škola je složitý ekosystém. Má celou řadu institucí a komplikovanou strukturu. V základu je ale možné oddělit dvě velké skupiny institucí – ty, které se zodpovídají řediteli, a ty, které nikoliv.

V první skupině najdeme všechny pracovníky školy a řadu organizačních jednotek – užší a širší vedení školy, poradenské pracoviště, pedagogickou radu, metodické týmy a další. Veškeré provozní rozhodování ve škole se odehrává v tomto prostoru.

Ve druhé skupině se nachází daleko větší počet lidí: žáci a jejich zákonní zástupci, zřizovatel školy a jeho prostřednictvím občané obce a – poněkud překvapivě – pedagogičtí pracovníci školy s výjimkou osoby ředitele. Ti všichni jsou součástí ekosystému školy a mají (zákonné) právo se podílet na významných rozhodnutích o její budoucnosti. Z praktických důvodů jim zákon dává předepsanou formu samosprávy – jde o žákovskou samosprávu a školskou radu.

Žákovská samospráva má jen nedbale provedený výčet pravomocí. Lakonicky řečeno má právo na existenci a na důstojnou komunikaci s ředitelem a školskou radou.

Zato školská rada má ze zákona přidělené úkoly a značné kompetence. Ředitel má mj. povinnost

- **ŠR zapojit do tvorby** „koncepčních záměrů rozvoje školy“ (zákon má 20 let staré pojmosloví, dnes už se spíše používá slovo **strategie**),
- předkládat ŠR **ke schválení školní řád i pravidla hodnocení**,
- **projednávat** s ŠR aktualizace **ŠVP** a také způsob, jakým pracovníci školy ŠVP naplňují, a proto má povinnost
- účastnit se zasedání ŠR, pokud je k tomu vyzván.

Ředitel má rovněž povinnost zajistit ŠR podmínky pro její činnost a podle instrukcí zřizovatele zajistit volby členů ŠR z řad zletilých žáků / jejich zákonných zástupců a z řad pedagogických pracovníků.

Tady narážíme na konstelační paradox: ačkoliv je ŠR na řediteli nezávislý orgán, prakticky je závislá na tom, jak usilovně jí ředitel vytváří podmínky pro práci. Není tajemstvím, že podpora ŠR není u značné části ředitelů jejich nejvyšší prioritou. Školská rada může práci ředitele zásadně ovlivňovat (má např. oprávnění vyvolat re/konkurz na konci funkčního období, samostatně komunikovat s dalšími institucemi apod.) a to některé z ředitelů vede k pragmatickým, někdy až cynickým strategiím (pozn.: *těmto strategiím je věnován samostatný článek v březnovém čísle časopisu Řízení školy*).

Omluvou jim bývá skutečnost, že členové ŠR často nejsou na svou roli dostatečně připraveni. Neorientují se dobře v podkladových materiálech, neovládají jemné umění školní diplomacie, nejsou ochotni věnovat práci pro ŠR více, než je zákonné minimum v podobě dvou setkání ročně (což nestačí ani na základní procedury).

Na mnoha školách se tak ŠR točí v začarovaném kruhu. Nepodává silný výkon a tehdy není atraktivní pro silné volební kandidáty, tehdy z dalších voleb nevzejdou silní členové a ŠR pak nepodá silný výkon.

Narušit tuto neutěšenou kresbu může pozorný zřizovatel, skupina asertivních rodičů, možná nejsnáze to však může jít učitelům. Co je k tomu může motivovat a co je může naopak odrazovat, se dočtete v pokračování v dalším čísle *Učitelského měsíčníku*.

Pokud vás téma zaujalo, můžete se dozvědět více na portálu www.skolskerady.cz, kde je připravena malá encyklopedie ŠR a manuál pro členy ŠR *Školská rada v kostce* a kde se můžete také např. zúčastnit setkání v online klubovně.

Poznámka: V Řízení školy 3/2024 vyšel text na téma školských rad z pohledu ředitele – Školské rady a školy minulosti, přítomnosti a budoucnosti.

Nikola Krístek, evaluátor a konzultant se specializací na školní prostředí, www.skolskerady.cz

POZVÁNKA

Běh pro Paměť národa školám

Propojit dějepis a tělocvik? Že to nejde? V Paměti národa to umíme! Přihlaste vaši školu do Školní výzvy Běhu pro Paměť národa a naběhejte společně s dalšími školami v období od 16. do 31. května 50 000 kilometrů. Za každý uběhnutý kilometr věnují naši partneři 1 Kč Paměti národa, která natáčí a vypráví příběhy 20. a 21. století. Žáci, studenti, učitelé, ředitelé, školníci, kuchárky a další školní účastníci doslova každým svým krokem přispějí k zachycení osudů pamětníků a pomohou mapovat dějiny 20. a 21. století.

Registrace zde:

<https://www.behpropametnaroda.cz/pro-skoly/>

Možnosti využití digitálních technologií ve výuce jsou nekonečné. Nekladou limity ani hranice

Mohou aplikace či digitální hry v budoucnu nahradit učitele? I o tom jsme si povídali s Michaelou Slussareff, která se věnuje výzkumu vlivu digitálních technologií na vývoj a zdraví dětí i dospělých. Je zakladatelkou iniciativy Digitální zdraví dětí (digitalnizdravideti.cz), která je určena rodičům, pedagogům, ale i pediatrům a nabízí jim odpovědi na otázky, jaká nebezpečí, ale i příležitosti digitální technologie dětem přináší

a jakým způsobem okolo nich nastavit zdravá pravidla a hranice. Spolu s odborníky, kteří se zabývají novými technologiemi, založila neziskovou organizaci Slow Tech Institute (slowtechinstitute.org), usilující o podporu výzkumu a vzdělávání veřejnosti v otázkách zdravého přístupu k technologiím. Je autorkou knihy *Hry, sítě, porno*.

?) Hned v úvodu se nemůžu nezeptat, proč jste se v profesním životě rozhodla věnovat digitálním technologiím a novým médiím.

Ono to rozhodnutí padlo opravdu dávno. Už na škole jsem se začala věnovat vzdělávacím videohrám i tomu, jak je ve výuce používat. Na stejné téma jsem psala diplomovou a později i disertační práci. Myslela jsem si, že tímto směrem se vydám i ve smyslu výzkumu, ale pak se mi narodilo první dítě a já zjistila, že vlastně nevím, jak s technologiemi ve vztahu k dětem nakládat. A nebyla jsem sama, jak mezi rodiči, tak výzkumníky. Proto jsem se do této problematiky pustila a už u ní tak nějak zůstala.

?) Pokud byste měla vybrat největší benefit, který podle vás digitální technologie dětem/žákům přináší, který by to byl?

Když se budeme bavit o hrách, jejich přidanou hodnotou je, že mohou vzdělávat a předávat nejrůznější informace velmi zajímavým způsobem. Takovým, který je v mnoha ohledech lepší i zajímavější než u jiných médií. Ve hře si žáci mohou například vyzkoušet, jaké to je, přijít do cizí země a být emigrant, nebo zažít nejrůznější historické události z různých pohledů. Mnoho lidí si pod pojmem digitální hra představí „střílečky“ nebo rychlá auta, tam samozřejmě tolik vzdělávacího efektu nenajdeme. Kdybychom se bavili o internetu či specifických aplikacích, dostaneme se k jisté ambivalenci. Žáci se díky nim velmi dobře orientují v aktuálních věcech, umějí skvěle anglicky, umějí hledat odpovědi a skládat informace, to vše právě i díky internetu. Má to ale samozřejmě i svou temnější stránku, záleží, jak onen internet či aplikace používají, aby jim to naopak neškodilo.

?) Můžete pojmenovat největší rizika?

Mluví se například o závislosti na videohrách, o problematickém používání sociálních sítí, které přináší například takový ten rychlý dopamin v podobě lajků, notifikací apod., porovnávání s ostatními lidmi. To může být bolestivé. Dalším problémem je samozřejmě to, že děti mohou na internetu narazit na obsah, který rozhodně není pro ně, od pornografie až po něco, co je vystraší nebo jim dá návod k něčemu nezdravému, nebezpečnému apod. Moc se zatím nemluví o formátech rychlých sledů videí (TikTok), které mají velkou dopaminovou odezvu a na ne zcela vyvinutý seberegulační systém dětí mohou mít velmi negativní vliv. Na otázku týkající se rizik se odpovídá těžko, protože nic není černobílé. Během covidové doby se ukázalo, jak byly pro děti moderní technologie důležité k udržení kontaktu s kamarády. Pokud budeme jako rodič či učitel restriktivní a vše zakážeme, budeme mít „klid“, ale digitální svět tam nadále bude a děti do něj jen vstoupí později, nepřípraveny na rizika. Zároveň se tak zavře i cesta využívání technologií k učení. Mnohem konstruktivnější je dle mého názoru děti do digitálního světa aktivně přivádět i od nízkého věku (naklikají nákup, najdou odjezd autobusu, pomůžou vybrat dovolenou apod.), hledat pozitiva a vysvětlovat.

?) Jistě je na školách stále řada pedagogů, kteří se (například nejen kvůli vyššímu věku) digitálních technologií bojí nebo jim nevěří. Co byste takovým učitelům vzkázala? Proč by je mohli nebo měli v hodinách využívat?

Tady s vámi musím nesouhlasit. Ve své praxi jsem se setkala s obrovskou spoustou učitelů a ti se bez ohledu na věk

opravdu snažili s digitálními technologiemi pracovat. Problém vidím spíše v systému, který pedagogy v mnoha směrech svazuje. Pokud nemají specificky navržené aplikace či softwary, které by mohli do kratičkových momentů, co na to mají, zapojit, je pro ně těžké obohacovat výuku ve směru, o němž se tady bavíme. Myslím si, že je potřeba IT metodiků, kteří budou mít kapacity chodit do hodin a učitelům pomáhat.

? V rámci Festivalu umění a kreativity ve vzdělávání (FUK) vystoupíte na semináři pro učitele a učitelky, který se zaměří na možná propojení digitálních technologií, wellbeingu a kreativního učení. Jak rozvíjet kreativitu při užívání digitálních technologií?

Možnosti využití digitálních technologií jsou podle mě nekonečné. V tom je jejich výhoda, nekladou limity ani hranice a to umožňuje rozvoj kreativity. Od programování přes hry a grafické programy až po umělou inteligenci. Je nutné dobře vybrat nástroj a být, v případě dětí a žáků, na začátku veden. Nestačí jen konzumovat, digitální gramotnost, ať už kreativní, nebo produktivní, u mladší generace spíše klesá.

? A jak se slučuje wellbeing s používáním digitálních technologií?

Těžká otázka... Existují studie, které uvádí, že lidé, kteří hrají digitální hry, mají vyšší wellbeing, tedy spokojenost se životem. Při hlubším pohledu zjišťujeme, že je to jen ve chvíli, kdy je hraní nějak časově omezeno. Podobně je to i se sociálními sítěmi. Bohužel lajky, nekonečné scrollování, automaticky přehrávaná videa, rychlé střihy, notifikace a tak dále posilují dopaminovou reakci, podporují vznik závislosti a zároveň mají vliv na psychické zdraví. Mezi mladými lidmi se v poslední době hojně šíří deprese či úzkosti a jsou z toho viněny právě sociální sítě, samozřejmě to ale není jen o nich. Žijeme ve světě, kde můžeme mít v podstatě téměř cokoliv, paradoxně si tím zvyšujeme potřebu dopaminu, jenomže ten není nekonečný, dostáváme se do deficitu. Sociální sítě k tomu mohou přispívat, ale určitě nejsou jediným zdrojem této nepohody.

? Pracovala jste také jako designerka vzdělávacích aplikací. Jaký je podle vás jejich výukový potenciál?

Obrovský! Jak už jsem uvedla, je to velmi specifické médium, které dokáže zprostředkovat nejrůznější znalosti či zkušenosti. Je to něco, co vás pohltí, tím pádem je kapacita nebo možnost vzdělávání určitě vyšší. Pozitivní je, že z výzkumů vyplývá, že i když vzdělávací hry či aplikace nejsou třeba úplně realistické a dokonalé, děti je chápou a pořád je baví více než klasické učebnice či výklad. Problém je v tom, že máme málo lidí, kteří jsou ochotni za vývoj her a aplikací platit.

? Mohly by někdy právě tyto aplikace a hry nahradit učitele?

Myslím si, že ne. I u sebelepších her je potřeba, aby si s žákem někdo popovídal a zkušenosti zasadil do kontextu, který je potřebný pro reálný život.

? Měli by učitelé se žáky na druhém stupni o sociálních sítích mluvit?

Domnívám se, že bychom o nich měli mluvit už dříve než až na druhém stupni. Obecně je více problematických uživatelů sociálních sítí spíše u dívek, proto je podle mě důležité hovořit například o porovnávání, protože na sociálních sítích to často vypadá, že všichni mají dokonalé životy. Je potřeba mluvit i o skrytých reklamách, věnovat se dezinformacím atd.

? V roce 2022 jste napsala knihu pro rodiče Hry, sítě a porno. Mohla byste ji ve stručnosti představit?

Hry i sítě jsme už řešili, takže zbývá porno. Což je jeden z nejvíce nevhodných obsahů, které na internetu na děti číhají. Bohužel se k němu v dnešní době dostávají velmi brzo, klidně v deseti letech, možná i dříve. Kniha ale není pouze o těchto třech věcech, ukazuje, jak lze digitální technologie využívat v různém věku, od nejmenších po pubertáky. Je v ní vysvětlen i výzkum, který za tím stojí. Nechtěla jsem rodičům říkat „tohle dělejte, tohle ne“, nic takového neexistuje. Není to o zákazech a limitech, ale o vzdělávání. Podtitul knížky je *Rodičovský průvodce džunglí digitálního dětství a puberty*. Džungle je tam záměrně, protože právě džungle je místo, kde vidíme predátory a nebezpečí. Ale pro děti je džungle barevná a zajímavá... Je potřeba se v těchto dvou pohledech někde potkat, je potřeba respekt a porozumění z obou stran. Úloha nás je děti do tohoto prostoru vybavit a připravit je, ne je před ním ochránit. Jak poznám dobrou aplikaci? Jak poznám fake news? Jak poznám, že mi někdo ubližuje? Kniha je o tom, jak různým mechanismům porozumět a k problematice přistupovat zdravě.

? Díky vám jsem narazila na pojem digitální demence. Mohla byste jej mně a čtenářům, kteří ho také neznají, vysvětlit?

Je to pojem, s nímž přišel německý psychiatr Manfred Spitzer. Mluví o tom, že jak všichni používáme digitální technologie, jsme v podstatě dementní a neumíme se už orientovat v běžném světě. Hloupneme a hloupneme a už si nic nepamatujeme. Já s tím úplně nesouhlasím, protože autor dost využívá pouze jednu část výzkumu. Dle mého názoru je dobré být na pozoru, každá nová technologie může mít i problematické prvky.

?) V rámci neziskové iniciativy digitalizdravideti.cz, kterou jste založila, nabízíte učitelům i žákům školení. Čeho se týká?

Nabízíme vzdělávání pro školy, kde se zabýváme závislostí, návykovými prvky, problémy sociálních sítí, máme i školení

pro pedagogy, aby byli schopni tato témata sami učit, a zároveň vedeme i semináře pro rodiče.

Rozhovor vedly Marie Pánková z platformy uMĚNÍM a Michaela Váchová, editorka Učitelského měsíčníku.

Endlessly.cz – další podpora nejen pro adolescenty

Psychická nepohoda žáků a studentů je téma, kterému se aktuálně věnuje řada odborníků v praxi i výzkumu. Mnoho výzkumů dokládá, jakým způsobem se zhoršuje duševní zdraví adolescentů. Anna a Veronika se rozhodly, že s tím zkusí něco udělat. Založily Endlessly. Jak tato organizace zapadá to systému podpory o adolescenty? Jaké služby

nabízí a co má navíc? Všemi těmito a dalšími otázkami nás v rozhovoru provede umělá inteligence, která dotazy pro zakladatelky Endlessly, s. r. o., navrhla.

?) Jak vznikla myšlenka založení organizace?

Veronika: K založení Endlessly nás vedlo vlastně několik faktorů. Prvním z nich je právě zaměření na adolescenty. To je klientela, se kterou dlouhodobě pracujeme a která si zaslouží speciální péči. Napadlo nás tedy rozvíjet právě tuto oblast, nabízet projekty pro tuto cílovou skupinu a přispět tím k rozšíření služeb.

Anna: Dalším důvodem, a určitě nezanedbatelným, byl fakt, že jsme chtěly na něčem pracovat spolu. Každá máme trochu jiný background, i když jsme se potkaly právě na vysoké škole, na psychologii. Díváme se na věci někdy trochu jinak, což nám umožňuje vymýšlet zajímavé akce. V neposlední řadě založení Endlessly určitě urychlily další okolnosti – zhoršující se dostupnost péče a také možnost spolupráce s Twisten Foundation.

?) Jaký hlavní cíl Endlessly má?

Anna: Ve zkratce by se dalo říct, že se jedná o rozšíření nabídky služeb pro adolescenty. Díky podpoře nadačního fondu Twisten Foundation můžeme mnoho aktivit nabízet

pro klienty zcela zdarma, což je skvělé. Služby jsou tedy velmi nízkoprahové. Například anonymní peer chat pro adolescenty je zdarma, probíhá online, je dostupný na základě rezervace v rezervačním systému, takže přesně víte, kdy můžete službu využít, objednáte se a máte jistotu, že se konzultace zrealizuje.

Veronika: Na mnoho linek se musí v současné době čekat a klient vlastně neví, kdy se na něho přesně dostane. Zároveň jsou jako konzultanti na chatu studenti posledních ročníků psychologie, kteří mají hotový kurz krizové intervence, a je tak možnost poskytovat adolescentům kvalitní služby, a přitom neodčerpávat psychology ze systému, ve kterém je jich už tak málo.

Anna: Přesně. Zároveň je to skvělá praxe i pro studenty, kteří s námi spolupracují.

?) Jaké jsou hlavní aktivity a programy organizace Endlessly?

Anna: Jedná se o tři směry, kterými chceme jít. **Endlessly Supportive** je zaměřený právě na online anonymní chatové peer poradenství. Jak už říkala Verča, abychom neubíraly psychology jinde, oslovily jsme studenty posledních ročníků

psychologie, kteří mají ještě k tomu kompletní kurz krizové intervence. Právě ti jsou svým věkem poměrně blízko cílové skupině, ale zároveň již zvládnou velmi profesionálně poskytovat pomoc. My jsme samozřejmě stále k dispozici, nabízíme jim případně pomoc a podporu, realizujeme další vzdělávání apod. O online anonymní chat začíná být stále větší a větší zájem, za což jsme moc rádi. Endlessly Supportive tento měsíc rozšiřujeme ještě o podporu pro rodiče. Plně si uvědomujeme, že ani oni to někdy nemají se svými dětmi lehké, proto začínáme s online setkáními pro rodiče. Nejedná se o pravidelné terapeutické skupiny, ale o nárazovou pomoc např. s orientací v celém systému péče, s dodáním kvalitních a ověřených informací, s konzultací konkrétních obtíží s dítětem atd. Opět se jedná o online bezplatnou službu díky podpoře nadace Twisten Foundation.

Veronika: Další aktivitou je **Endlessly Curious**, to jsou naše letní rozvojové programy pro adolescenty. Jedná se vlastně o takové příměstské tábory v Praze, na kterých se podílíme nejen my psycholožky, terapeutky, ale také super sportovci, kteří nám pomohou poodhalit právě i propojení mezi tělem a naším prožíváním, emocemi, vnímáním. Nebude nouze ani o trochu adrenalinové zážitky, ale především budou mít účastníci během těch skvělých pěti dní možnost zaměřit se na sebe, rozvíjet se, lépe se poznat, zapracovat na sobě. Aktuálně otevíráme jeden běh pro dívky i chlapce a jeden pouze jako dívčí skupinu. Ta přinese určitě i další, specifická témata. Třetím pilířem našich aktivit je potom **Endlessly Conscious**, což je individuální terapie či psychologické poradenství. Tyto služby nabízíme jak online, tak prezenčně. Hlavní klientelou jsou opět adolescenti či jejich rodiče. Máme klienty v dlouhodobější péči, ale určitě se nebráníme ani jednorázovým konzultacím či kratší spolupráci. Vždy vycházíme z potřeb klienta.

? Jak je to s financováním?

Anna: Online chat pro adolescenty a online setkávání pro rodiče jsou pro zájemce bezplatné. Tyto služby můžeme nabízet díky podpoře nadačního fondu Twisten Foundation. Ten má za cíl zlepšovat duševní zdraví teenagerů a realizuje se v různých aktivitách, které tomu přispívají.

Veronika: Další programy, tedy letní programy a individuální podpora, jsou již hrazené. V případě, že by však klient byl ve finanční tísní, lze vyjednávat individuální podmínky.

? Jak organizace hodnotí svůj dosavadní vliv a úspěchy?

Anna: Za obrovský úspěch považujeme to, že se povedlo tyto aktivity začít nabízet. Dostávat se do povědomí je těžké,

ale pokud člověk přináší služby, za kterými si stojí, dává nám velký smysl se o to dále snažit. Velice nás těší reakce kolegů, když jsme poprvé dávaly o online chatovém peer poradenství vědět. Přišla obrovská vlna podpory a zájem o práci v naší poradně nás opravdu překvapil. Vděčíme za to také podpoře univerzit a kateder psychologie, některé skutečně velmi ochotně šířily naši poptávku.

Veronika: Vliv Endlessly se bude, doufejme, ještě rozšiřovat. Vidíme velký potenciál právě v boření hranic vzdálenosti díky online aktivitám. Je spousta adolescentů i rodičů, kteří si nemohou poradenství dovolit, a my přinášíme možnost, jak tuto situaci vyřešit. Chatová podpora má v ČR již své kořeny, často je však naplněná a klienti nedostanou prostor ve chvíli, kdy to nejvíce potřebují.

? Jaké jsou dlouhodobé plány a cíle organizace v oblasti psychologické práce a rozvoje?

Anna: Pokud bude o naše aktivity dále zájem, určitě můžeme jejich kapacitu dále rozšiřovat. Předpokládáme, že to bude potřeba. Zároveň jsme připravené nabízet další aktivity, pokud o ně bude zájem. Může se jednat např. o konkrétní podporu učitelům, kteří nemají k dispozici konzultace se školním psychologem, supervizní setkávání či vzdělávací akce.

Mgr. Veronika Brémová

Terapeutka a psycholožka specializující se především na individuální a skupinovou práci s dospívajícími. Pracovala v různých institucích, včetně mateřské školy, základní školy a dětského domova se školou. Nyní se zaměřuje zejména na terapeutickou práci. V rámci své praxe se věnuje široké škále témat spojených s dospíváním (vztahy s vrstevníky, rozvoj sociálních dovedností, posilování sebehodnocení a sebepojetí). Specializuje se také na práci s emocionálními obtížemi a podporu v obtížných rodinných situacích.

PhDr. Anna Frombergerová, Ph.D.

Psycholožka, individuálně pracuje s dětmi, dospívajícími i dospělými na širokém spektru témat. Nabízí velké zkušenosti s vedením skupin dětí i dospělých, věnuje se především programům primární prevence rizikového chování a osobnostněrozvojovým programům. Vyučuje na katedře psychologie Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, kde se zaměřuje především na témata pedagogické, školní a vývojové psychologie. Pracovala jako školní psycholožka na základní škole a na gymnáziu a jako psycholožka v pedagogicko-psychologické poradně.

Rozhovor připravila redakce.

Když do výchovy zapojíme skutečné dobrodružství, vyroste nám generace odvážných lidí

V dubnu proběhla v Praze Konference odvahy a dobrodružství, jejímž organizátorem byl Nadační fond dobrodružné výchovy v přírodě. Smyslem akce bylo ukázat, jak postupně se vytrácející dobrodružství navrátit zpět do života dnešních mladých lidí. A to zejména proto, že odvaha a odolnost patří mezi velmi důležité vlastnosti 21. století. Ještě před konáním konference jsme si nejen o ní povídali s Alešem Pokorným, členem správní rady nadačního fondu.

?) Mohl byste našim čtenářům představit Nadační fond dobrodružné výchovy v přírodě?

Fond jsme založili v roce 2021 proto, abychom finančně podporovali jeden z projektů Prázdninové školy Lipnice, expedice Outward Bound. Brzy nám došlo, že pokud chceme mít nějaký dopad, musíme se více rozkročit a začít podporovat projekty dobrodružné výchovy v širším společenském záběru. Myšlenka je jednoduchá: když do výchovy a vzdělávání vrátíme skutečné dobrodružství, vyroste nám generace odvážných lidí, kteří se nebojí podstoupit riziko. Bez toho zůstaneme jako společnost stát na místě. Budeme žít v pohodlí, ale ve věčném strachu z jeho ztráty. V sázce je prosperita, kondice a odolnost celé společnosti. Jde o hodně.

?) Naše povídání probíhá ještě před konferencí, kterou pořádáte v druhé půlce dubna. Ta nese název Konference odvahy a dobrodružství. Koho byste rád viděl mezi účastníky, komu je určena?

Cílíme primárně na sektor formálního i neformálního vzdělávání: učitele a ředitele škol, vedoucí oddílů různých volnočasových organizací, domy dětí a mládeže. Ale nezapomínáme ani na rodiče, které zajímá výchova dětí k odvaze a odolnosti. Otevíráme dveře všem, které téma zajímá.

?) Jak vás napadlo tuto událost společně s Prázdninovou školou Lipnice uspořádat?

Navazujeme na konferenci KOD12 a 13. Tehdy jsme poprvé zvedli téma zdravé míry rizika ve výchově. V Prázdninovce

jsem prošel zajímavým vývojem. Zážitkové kurzy Prázdninovky byly vždycky známé a vyhledávané, protože „jely hranu“. V druhé půli devadesátých let jsme přitlačili na bezpečnost, pochopitelně jsme si nepřáli nehody a zraněné účastníky. Ale zároveň jsme chtěli zachovat dobrodružství, tu příslovcečnou hranu. Proto jsme se vydali cestou řízení rizika místo sepisování bezpečnostních směrnic. Mezi tím je totiž velký rozdíl. Vsadili jsme na schopnost zdravého úsudku kvalifikovaných instruktorů Prázdninovky. A kolem toho všeho jsme začali cíleně rozvíjet kulturu sdílené chyby. Došlo nám, že v tom máme dobrou praxi a nějaké know-how, o které jsme se chtěli podělit. Letos navazujeme s konferencí KOD24. Doba se mezitím posunula. Žijeme ve společnosti, která je vyděšená z proměny světa kolem nás: nejistota, komplexita, křehkost, rychlost změn, nejednoznačnost. Nezbyvá nám než se naučit v takovém světě žít. K tomu budeme potřebovat odvahu a odolnost. A taky ochotu riskovat, zkoušet nové kroky do neznáma.

?) V tiskové zprávě ke konferenci je uveden příslib, že si účastníci na vlastní kůži vyzkouší, jaké je ocitnout se „na hraně“ svých možností a třeba ji i vědomě překročit. Naš rozhovor bude publikován až po této události, prozradíte mi, co si na vlastní kůži zájemci vyzkouší?

Dlouho jsme hledali prostor, kde bychom konferenci realizovali. Nechtěli jsme tuctový a sterilní sál. Jsme z Prázdninovky, a proto i místo konání bylo pro nás součástí myšlenky. Místo konání by mělo myšlenku ještě posílit. Našli jsme ho v divadle Jatka 78, domovské scéně Cirkus La Putyka. Jejich představení stojí na dobrodružství a ochotě

riskovat. A odtud už byl jen kousek k dohodě, že Cirk La Putyka pro nás zrealizuje jeden workshop, základy volné akrobacie. To bude zkušenost „na hraně“, pod vedením profesionálního trenéra-akrobata, který umí s rizikem pracovat. Je to součást jeho práce.

? Jaký bude zbytek programu? Co všechno návštěvníky čeká?

Dopoledne se podíváme na význam, smysl a přínos dobrodružství ve výchově: pohledem sociologie, psychologie, byznysu a pedagogiky. Odpoledne se rozjedou workshopy, naplněné sdílením praktického know-how, jak dobrodružství do výchovy a vzdělávání dostat, jak ho v nich udržet, rozvíjet. Na závěr celého dne proběhne KODex, přehlídka extra zajímavých projektů, které posouvají laťku dobrodružství dál, než si dovedeme představit. Finále grande bude patřit večernímu představení právě Cirk La Putyka. Slíbili jsme přece nabitý den!

? Chápu správně, že je podle vás žádoucí pohybovat se občas vědomě na hranici určitých rizik? Pokud ano, tak proč? A mohli byste příklad takových rizik uvést?

Uzavřeli jsme se v pohodlném světě, kde máme všechno na dosah. Neuvědomujeme si, že tím přicházíme o schopnost pohybovat se v neznámém, nepřehledném a proměnlivém terénu. V přírodě, společnosti, práci, sami v sobě. Přišli jsme o příležitost učit se odvaze, učit se z vlastních chyb. Přiblížím to na populárním modelu komfortní zóny. Díky rozvoji technologií a bohatství společnosti jsme si ji roztáhli tak, že pohodlí pozřelo zónu učení. Z té nám zůstal úzký proužek, který snadno přeskochíme až do té vnější zóny paniky. Je to trochu geometrická zkratka, ale funguje.

Vezměme příklad: navigace v telefonu přinesla pohodlí, jistotu, rychlost – na úkor schopnosti „analogové“ orientace v terénu pomocí chápání kontextu, souvislostí morfologie, porostu, počasí. Stali jsme se závislí na jedné technologii. Ve většině případů neuděláme chybu, navigace nás dovede bezpečně do místa. Ale běda, když nám dojde baterka. To se ocitáme v panice, netušíme, kde jsme a jak se odtamtud dostaneme k cíli. Přijmeme tezi, že odvaha není jen postoj, ale i schopnost či dovednost. Musíme se jí někde učit. A my si myslíme, že dobrým nástrojem učení je pohyb a pobyt v přírodě, kde můžeme hranice naší odvahy a chuti riskovat testovat a posouvat. Ať už je to bivak pod širákem, skok do vody, nebo bruslení na zamrzlém rybníce.

? Proč se podle vás z výchovy postupem času dobrodružství vytratilo?

Strach, obyčejný a opodstatněný lidský strach, který se však rozbujel do rozměrů, v nichž nás dokáže ochromit, zastavit, odradit. Učitelé, kteří jsou ochotni vzít děti na vodu nebo na přespávačku v lese, vám řeknou, že jsou jednou nohou v kriminále. Bojí se rizika nehody, reakce rodičů, vedení školy, zřizovatele, inspekce, trestního postihu... Zní to bizarně, ale takové případy už známe. Ale kořeny jsou asi i prozaičtější: třeba ani nevíme, jak dobré dobrodružství udělat, kde ho udělat. K tomu přidejte trochu po jistotách, pevných bodech, předvídatelné budoucnosti. Většina z nás nechce být tímto způsobem překvapována. A když se chceme bát, jdeme do kina, utečeme do virtuální reality. Je to pohodlnější.

? Proč by podle vás měli učitelé pomáhat žákům budovat odolnost a odvahu?

Neříkám, že to musí být jen učitelé. Větší prostor se zřejmě otevírá v neformálním vzdělávání. Jestli je cílem vzdělávání (záměrně neříkám školství) připravit novou generaci na život ve světě, ve kterém je jedinou jistotou jeho nejistota, tak odolnost a odvaha se stávají základní – životní – kompetencí. Tohle je přece součástí učitelské profese. A určitě existuje více cest, jak to dělat. My jsme si jednu z nich vybrali a jsme o ní přesvědčeni. A ještě k těm učitelům: škola je stále místem, kde se setkává „společnost“, tam můžeme docílit významnějšího dopadu. Navíc dobrodružství spojuje. Společný zážitek překonání sebe sama či náročných podmínek tvoří silné vazby mezi lidmi. A pokud se díky našemu školskému systému potkají lékař a tesař naposledy ve 4. třídě, tak má smysl posilovat i tento aspekt, spojování rozdělené společnosti. Jinak je to na úrovni jednotlivce pochopitelně záležitost rodičů a jejich domácí výchovy.

? Budete na konferenci nějak navazovat? Co vás čeká v nejbližší době, jaké máte s tématem dobrodružství další plány?

Máme celkem jasnou představu, jak chceme téma dále rozvíjet v nadačním fondu. V květnu rozjedeme další vlnu dobrodružných grantů. Jde o střídmost finanční podporu projektům dobrodružné výchovy, přihlásit se může kdokoli. Určitě chystáme další formy osvěty, potřebujeme získat spolehlivá data, jak to s dobrodružnou výchovou je. Celkově vzato chceme snižovat bariéry, které dobrodružství brání, a podporovat společenství lidí, kteří myšlenky fandí. Ve zkratce říkáme, že hájíme právo na dobrodružství.

?) Mohl byste se s námi podělit o největší dobrodružství, které jste vy sám v životě zažil?

Když řeknu, že tím asi byla plavba přes Atlantik na plachtěnici, kterou jsme postavili vlastníma rukama, tak tím asi trochu popřu jednu z našich tezí, totiž že dobrodružství není

podmíněno exotikou a extrémem. Dobrodružství nemá jeden rozměr, velikost... záleží na okolnostech, věku. Když mi bylo 13 let, dostal jsem knihu Výpravy za dobrodružstvím od Miloše Zapletala. To byl hotový návod na objevování světa. Hned jsme se pustili do zkoumání opuštěných lomů a fabrik v Českém krasu, kde jsem vyrostl. Takové dobrodružství za humny bych přál i svým dětem.

Rozhovor vedla Michaela Váchová, odborná editorka Učitelského měsíčníku.

Podpořte iniciativu Dětství bez násilí **svým podpisem**

V Centru LOCIKA neustále pracujeme na tom, aby v České republice mělo každé dítě právo na dětství bez násilí. Proto vznikla iniciativa Dětství bez násilí, která podniká konkrétní kroky ke zlepšení současného stavu sociálně-právní ochrany dětí. Dílčí cíle iniciativy, kterou už podepsalo přes 8 200 lidí, si můžete pročit na webu detstvibeznasili.cz/memorandum. Prosíme, **podepište se pod výzvu i vy a sdílejte informace ve svém okolí a pomozte nám dosáhnout 10 000 podpisů do 1. června**, kdy si připomeneme rok od vzniku iniciativy.

INICIATIVA
DĚTSTVÍ BEZ NÁSILÍ

**VŠECHNY DĚTI MAJÍ
PRÁVO NA DĚTSTVÍ BEZ NÁSILÍ.**

Podpořte výzvu svým podpisem!

**Přidejte se ke komunitě,
které není osud dětí lhostejný.**

detstvibeznasili.cz/memorandum

„Nevadí, že není zlato, ty dva pátky stály za to!“

Zážitkový workshop pro 1. stupeň ZŠ – Kdo je vítěz

JITKA MÍČKOVÁ

Heslo, které si řada dospělých spojí s mistrovstvím světa v ledním hokeji v roce 1969. Ale co o této události ví naše mladší generace? Zná příběhy sportovců, kteří si kromě vítězství nad SSSR přivezli problémy se stávajícím režimem, a to jen proto, že projeví veřejně nesouhlas s okupací v srpnu 1968? Jakým způsobem to udělali a co jejich gesto znamenalo pro občany tehdejšího Československa?

Zážitkový workshop ze Vzdělávání Paměti národa „**Kdo je vítěz**“, jehož hlavním tématem je právě gesto československých hokejistů proti srpnové okupaci, cílí na žáky **4. a 5. ročníků ZŠ**. Je to druhý program, který se pro žáky 1. stupně uvádí, a sklízí velmi pozitivní reakce jak od dětí, tak i od pedagogů. Stejně jako workshop „**Slibuji na svou čest**“, popisující skautský život během druhé světové války, se snaží hravou formou seznámit žáky se situací spojenou s rokem 1968.

Workshop je určen pro jednu třídu a trvá čtyři vyučovací hodiny. Během této doby žáci v bezpečném fiktivním prostředí prožijí klíčové události let 1968–1969 a dostanou se před rozhodnutí, které může negativně ovlivnit budoucnost jejich postavy, ale také může přinést naději celému národu. Na pozadí příběhů československých hokejistů si tak mohou uvědomit, jak může strach a zastrašování ovlivnit chování jednotlivce a skupiny a naopak že odvaha jednoho může být povzbuzením pro druhé. **A jak zážitkový workshop vypadá?**

Hra začíná. **Píše se rok 1958** a žáci se ocitají ve třídě, kde probíhá klasická výuka dané doby – nacvičují se socialistická hesla opěvující přátelství ČSSR a SSSR, řeší se problém se znečištěním nástěnky a nekázní, nastavují se přísná pravidla, kde vlastní názor a svoboda projevu nemá své místo. Do vyhrčené a nepříjemné situace nečekaně vstoupí trenér národního hokejového týmu Jaroslav Pitner s cílem vybrat si nové hráče. Svým elánem, sportovním duchem a energií tak naruší napjatou atmosféru ve třídě, rozehrává hru a s mottem „hokej je týmová hra“ začíná budoucí hokejové hráče trénovat.

Záhy se posouváme o 10 let později, tedy **do roku 1968**. Hokejisté mají za sebou několikaletý trénink a již jako členové národního hokejového týmu se připravují na **mistrovství světa**, které se má konat u nás. Z mladých sportovců se

stávají již konkrétní a skuteční hokejisté, např. bratři Holíkové, brankář Vlado Dzurilla, útočník Richard Farda, obránce Jan Suchý. Budoucnost je optimistická nejen ve sportu, ale i v celé naší republice, pražské jaro dává naději všem! Do radostných příprav však zasáhne srpnová okupace a s tou se všechno mění. Hráči na vlastní oči pomocí dobové videonahrávky vidí, co se děje v ulicích, a snaží se společně s trenérem udělat si na situaci nějaký názor.

Mistrovství světa se z politických důvodů přesouvá do Švédska, hráčům je přiřazen politický pracovník, tzv. politruk Boris, který do důsledku plní myšlenku tehdejšího komunistického režimu a vysvětluje, že okupace byla bratrská pomoc a že kdokoliv, kdo s tím nebude souhlasit, s hokejem končí.

Je jaro 1969 a hráči odlétají na MS do Stockholmu. Nastává vrchol programu a pro hráče nejtěžší chvíle. Kromě tvrdých zápasů je čeká rozhodnutí, zda dají najevo nesouhlas se situací v naší zemi a případně jakým způsobem – napíšou nějaké heslo, nepodají soupeřům ruku po zápase, nebo se takových protistátních gest raději neúčastní? Na jedné straně je zde možnost veřejně projevit svůj nesouhlas s okupací, na straně druhé mají nad sebou stále státní dozor, symbolizovaný

PŘEDSTAVUJEME

politrukem Borisem. Co se může stát, pokud svůj nesouhlas vyjádří? Vráť se zpět domů, uvidí své rodiny a přátele? To je teď v jejich rukách...

Československá hymna pomalu ukončuje hravou část zážitkového workshopu. Žáci vystupují z rolí hokejistů a hodnotí,

jak jim v jejich postavách bylo, co bylo nejtěžší, co je bavilo a jak se do hry v roli vžili a co je vedlo k rozhodnutí udělat či neudělat protistátní gesto.

Po vlastním prožitku a „zventilování“ pocitů ze hry v roli se žáci dozvědí, jak to bylo s hokejisty ve skutečnosti, co následovalo, jaké byly důsledky pro některé hráče. Také se zamýšlí, zda znají podobné případy ať už z minulosti, nebo ze současného světa. Na problémové situace z workshopu se snaží nahlížet ze svého úhlu pohledu; přemýšlí, zda byli někdy v situaci, ve které museli překonat strach pro vyjádření vlastního názoru, a pokud to udělali, co je k tomu vedlo a jaké to mělo dopady.

Hlavním cílem workshopu „Kdo je vítěz“ je uvědomit si, že gesto odvahy a vzepření se útlaku může mít velký dopad; že je možné projevit odvahu v rámci svého oboru; že odvážný čin může mít různé podoby a důsledky.

Můžete si jej objednat na: <https://skoly.pametnaroda.cz/>

MgA. Jitka Míčková, projektová vedoucí workshopů Vzdělávání Paměti národa

Dítě taky v autě posadíte do autosedačky namísto toho, abyste jej jen pásali, říkají o nutnosti antivirů experti

TOMÁŠ MATOUŠEK

Zkazky, že antivirové firmy píšou viry, aby si tím zajistily odbyt svých produktů, je podle IT expertů KYBcastu pod Národním pedagogickým institutem mýtus. „Sami jsme měli hromadu práce, proč bychom si ji ještě přidělávali?“ usmívá se Pavel Matějčíček otázce svého kolegy Václava Maněny. Ochranné zařízení se oba experti věnovali v novém díle podcastu na přání učitelů.

S novou sérií mají novou znělku, grafiku i zvukové efekty. Přesto jsou to pořád oni: vaši oblíbení IT experti z KYBcastu Václav Maněna a Pavel Matějček. Stejně tak se nemění ani výběr témat, i toto vzniklo na vyžádání posluchačů z řadu učitelů. „Přesto je tento díl určený úplně všem, kteří se pohybují v kyberprostoru, protože každý z nás má počítač nebo mobil, se kterým se připojuje na internet,“ vysvětluje středoškolský učitel Maněna.

Archiv autorů KYBcastu

„Antivirové programy jsou důležité. Slouží k detekci, prevenci nebo odstranění malwaru. Dnes už se tolik s pojmem antivirový program pomalu nesetkáváme, i u nás začíná dominovat pojem antimalware,“ souhlasí etický hacker Matějček, že dané téma bude aktuální vždy a pro široké masy příjemců. Podle něj je antimalware velmi složitý program, který už v současnosti nedetekuje hrozby na základě předem známých kódů. „Musí toho zvládat opravdu hodně. Například Windows Defender bych přirovnal k nutnému základu. Jako když vzadu v autě nemáte dětskou autosedačku, ale pouze pásy, kterými dítě připásáte. Lepší než nic, ale za mě je to nedostačující,“ pokračuje Matějček s tím, že je potřeba do těchto programů skutečně investovat.

Český program sbíral nevhodná data

Přesto ani u kvalitních antivirových programů nemusí být vše idylické. Jak experti zmiňují, existují i kvalitní nástroje zdarma, ale označení zdarma je tady s velkým vykřičníkem. „Nic není zdarma. A pokud je něco zdarma, stáváte se produktem vy. Na čem ta firma asi vydělává?“ pokládá si Matějček

řečnickou otázku a pokračuje: „Typicky český Avast. Je zdarma a sbíral uživatelská data, začátkem letošního března za to dostal pokutu ve výši asi 386 milionů korun. Data prodávali reklamní společnostem,“ kroutí hlavou Matějček.

Maněna pohotově doplňuje, že než mít oseknanou verzi zdarma, která člověka v dnešní době moc nemusí ochránit, je lepší investovat třeba tisícovku ročně a mít svá zařízení, a tedy i citlivá data a údaje v bezpečí. Středoškolský pedagog si je ale vědom, že přestože s Matějčkem probírá téma, které se dotýká každého uživatele internetu, může u některých lidí vyvolat otázku, jež v mediálním prostoru a na sociálních sítích běžně zaznívá. „Často se setkávám s názorem, že antivirové společnosti zároveň píšou i viry, aby měly prodeje. Je tohle mýtus?“ nadhodil otázku Maněna.

„Nevím o tom, že by se takový případ v minulosti stal. Maximálně se mohlo stát, že nějakému malwarovému analytikovi utekly viry nebo něco podobného, ale to se dělo vždycky. Když jsem dělal u jedné antivirové firmy, říkal jsem lidem, že máme té práce opravdu dost a nebudeme si ji přidělovat. Opravdu nemáme zapotřebí si psát vlastní malware, protože útočníci jich produkují velké množství,“ zareagoval Matějček.

Co dalšího v prvním díle třetí série KYBcastu zaznělo? To zjistíte na youtube kanálu Národního pedagogického institutu ČR, případně v podcastových aplikacích.

K podcastu vás zavede i QR kód

Tomáš Matoušek, NPO 3.1 DIGI
Národního pedagogického institutu
ČR

Hledáte zaměstnance?

Hledáte práci?

www.edujob.cz

Sociální práce a podpora duševního zdraví žáků i učitelů: Dobrá praxe multidisciplinárních týmů

ZBYNĚK NĚMEC A KOLEKTIV Z NOVÉ ŠKOLY, O. P. S.

Mezi zásadní témata současného vzdělávacího systému patří prevence školního neúspěchu u žáků se sociálním znevýhodněním a minimalizace předčasných odchodů těchto žáků ze vzdělávání. Se zaměřením na tyto oblasti realizuje Nová škola, o. p. s., projekt, ve kterém ve čtyřech základních školách působí multidisciplinární týmy, zahrnující profese sociálních pracovníků, odborníků na duševní zdraví a psychologů/psychoterapeutů. Zkušenosti z prvních měsíců práce týmů ukazují na řadu příkladů dobré praxe v oblasti podpory žáků, učitelů i škol.

Projekt neziskové organizace Nová škola, o. p. s., byl zahájen v polovině roku 2023 a probíhá ve spolupráci se čtyřmi základními školami z Ústeckého a Libereckého kraje. Společným ukazatelem zapojených škol je vyšší počet vzdělávaných žáků se sociálním znevýhodněním – na prevenci předčasných odchodů těchto žáků ze vzdělávání je projekt zaměřen¹.

Významným nástrojem podpory, který projekt ve spolupráci neziskové organizace a základních škol přináší, je fungování multidisciplinárních týmů, jejichž činnost zahrnuje jak podporu směřovanou dovnitř do školy, tak i aktivity propojující školu se sociálními službami a dalšími důležitými partnery v okolí. Součástí multidisciplinárních týmů, které v návaznosti na aktivity školy v lokalitě vznikly, jsou již standardní pozice školních asistentů a asistentů pedagoga, kteří nad rámec běžné podpory ve vyučování organizují pro žáky odpolední kluby s nabídkou pomoci při plnění domácích úkolů a doučování, ale i s pestrými škálami zajímavých volnočasových aktivit.

Součástí multidisciplinárních týmů jsou ale také – v kontextu školství nové – pozice odborníků na duševní zdraví a sociálních pracovníků. Rolí odborníků na duševní zdraví je především poskytovat služby v oblasti psychosociální podpory žákům škol a jejich zákonným zástupcům; sociální pracovníci pomáhají řešit sociální, ekonomické a další životní problémy žáků a jejich rodin. Důležitou součástí týmů jsou pak i psychologové/psychoterapeuti, jejichž podpora zde ovšem

není zaměřena na žáky (u těch intervnují odborníci na duševní zdraví), ale na pedagogické pracovníky škol.

Jaká je role těchto – pro školství nových – pozic v multidisciplinárních týmech? Jak a v čem se osvědčily? Odpovědi na tyto otázky se pokusíme alespoň stručně shrnout.

Sociální pracovníce a jejich role v projektu

U čtyř sociálních pracovníků působících v multidisciplinárních týmech je zásadní jejich spolupráce s učiteli a pomoc při řešení těch potřeb žáků, které přesahují hranice školy. Jak v reflexi své práce zmiňuje sociální pracovníce Tereza: „Za první půlrok si učitelé, rodiče i vedení školy na mou pozici zvykli, pedagogům ulevují v tom, že jim pomůžu zjistit, co by žákovi pomohlo a jak ho podpořit třeba při zajištění kroužků, ale i jak je zaplatit, podílím se na zajištění účasti v nízkoprahové či logopedické péči pro žáka s odlišným mateřským jazykem.“

Sociální pracovníce v rámci své práce v týmu často pomáhají řešit vzdělávací bariéry, které se u žáků se sociálním znevýhodněním objevují ve větší míře – typicky třeba problémy se zvýšeným počtem zameškaných hodin a špatnou docházkou do školy, problémy s absencí pomůcek, někdy i řešení náročného chování žáků. Důležitou součástí podpory učitelů zmiňuje také sociální pracovníce Hanka: „Taky ulehčuji práci pedagogům v administrativě, hlavně při komunikaci s OS-POD a střediskem výchovné péče.“

¹ Konkrétně jde o dva projekty (s totožným zaměřením, ale odlišnými dvojicemi participujících škol) pod názvem „Společně to dáme...“ (reg. čísla projektů CZ.03. 02. 01/00/22_029/0001341 a CZ.03. 02. 01/00/22_029/0001342). Podrobnější informace o projektech zde: <http://www.novaskolaops.cz/spolecne-to-dame/>.

Zásadní součástí sociální práce je podpora celých rodin žáků. Typickým příkladem konkrétního přesahu sociální práce do mimoškolního prostředí může být například doprovod žáků a jejich rodičů do institucí mimo školu, například do PPP, ale třeba i ke klinickému psychologovi nebo do nějaké místní sociálně aktivní neziskové organizace. Rozmanitost práce s rodinami žáků popisuje například sociální pracovnice Tereza: „Ze začátku jsem pomáhala jen s potravinovou pomocí, nyní i se zařízením pediatra, doprovodem na úřady. Jedné mamince jsem teď pomáhala i zařídit, aby mohla zůstat se synem v nemocnici.“

Podmínkou pro nastavení efektivní podpory žáků i jejich rodičů je otevřenost a vzájemná důvěra – jak popisuje sociální pracovnice Monika: „Přínos vnímám v pozitivní komunikaci s rodinami i v aktivizačních hovorech, které vedu se žáky. Rodiče vědí, že se mnou můžou hovořit o problémech rodiny otevřeně, snažím se aktivizovat žáka samotného a pomoci mu zlepšit se ve škole, ale aktivizuji i jeho rodiče a pomáhám jim pracovat s chováním žáka. Rodiny pak dále síťujeme na sociálně aktivizační služby.“

Při hledání forem efektivní podpory rodin žáků sociální pracovnice spolupracují s dalšími, mimoškolními institucemi, jako jsou např. nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, orgány sociálně-právní ochrany dětí, Člověk v tísni, Charita, občanské poradny (pomoc při řešení exekucí), organizace na podporu cizinců, NNO aktivní v oblasti sociální podpory (finanční a materiální pomoc pro rodiče samoživitele) a v oblasti podpory duševního zdraví, organizace zajišťující dotace na školní obědy, potravinové banky, asistenti prevence kriminality ad. Přitom veškerá tato spolupráce a podpora má potenciál vést ke zlepšení celkových školních výsledků žáků...

Ne zcela typickou, ale o to více efektivní je v práci sociálních pracovníků i přímá práce se žáky, často ve spolupráci s asistenty pedagoga nebo školními asistenty – jak popisuje sociální pracovnice Michaela: „Máme prostor pro přípravu dětí do školy, který tu funguje ráno, pro zájemce. Děti si tady můžou dopsat úkoly, půjčit pomůcky, někdy jim dáme svačinu, když zrovna nemají, mají tu i romské knížky ke čtení.“

V nastavení práce sociálního pracovníka je zásadní spolupráce s učiteli a ostatními pracovníky školního poradenského pracoviště – zejména se školním speciálním pedagogem nebo sociálním pedagogem (pokud je taková pozice ve škole zřízená), ale určitě i s výchovným poradcem, jehož prostřednictvím se sociální pracovník může dostat ke kontaktům na žáky a rodiny s potřebou sociální podpory. Zkušenosti z realizace našeho projektu dokládají, že sociální práce představuje v našem školství zatím spíše neznámý terén – projektové sociální pracovnice v prvním roce shodně hlásily, že v počátečních měsících nejprve musely pedagogy na konkrétních případech žáků přesvědčit o přínosu sociální

práce s rodinou a teprve pak že učitelé začali jejich podporu ve větší míře využívat.

Odborníci na duševní zdraví a jejich role v projektu

Druhou důležitou pozicí v multidisciplinárních týmech jsou „odborníci na duševní zdraví“ (dále také „ODZ“) – specialisté, kteří nemusí mít nutně formální vzdělání v oboru psychologie, mají ale kvalifikaci/výcvik i dlouhodobou profesní zkušenost týkající se duševního zdraví dětí a dospívajících. Pozice je primárně určena na podporu žáků a jejich rodičů, jak popisuje například ODZ Daniela: „Určitý přínos vidím v tom, že jsem cizí člověk, nezatížený školním systémem a vztahy ve škole, představuji určité odlehčení pro poradenské pracovníky tím, že se věnuji věcem, které nesouvisí se vzděláváním, jako třeba emocím, pocitům nebo prožívání dětí – prostě řeším s dětmi věci, které se nebudou známkovat...“

Zřízení pozice ODZ v projektu reaguje na nedostatek psychologické péče pro děti a současně zvyšující se výskyt psychických obtíží u žáků základních škol – jak ve zkratce uvádí i ODZ Přemek: „V situaci, kdy je nedostatek školních psychologů, můžeme my, terapeuti, zastat roli toho, kdo tu pro děti bude.“

V projektovém režimu zaměstnanců neziskové organizace mají ODZ zároveň určitou výhodu i v nadhledu a nezávislosti, které mohou žákům škol nabídnout – v reflexi své práce tuto zkušenost popisuje ODZ Pěva: „Škola dost oceňuje to, že děti u mě mohou najít bezpečný prostor pro řešení témat, která nechtějí probírat ani s rodiči, ani s učiteli. Jde o témata osobní, témata související se školou...“

Určitým specifickým úskalím profese ODZ může být to, že se v množství potřebných žáků podpora pracovníka soustředí jen na intervence v akutních případech a na dlouhodobější práci se žáky už nezbývá prostor. V praxi se pak ve vztahu k práci ODZ také příležitostně objevují přehnaná očekávání pedagogů, která se již dříve vztahovala k pozici školních psychologů – v projektu toto úskalí stručně charakterizuje ODZ Bára: „Pro učitele může být někdy obtížné porozumět podstatě této pozice, můžou od ní mít nereálná očekávání. Proto je důležité spolu komunikovat a dobře vyjasňovat možnosti a smysl této pozice.“

Podobně jako pro sociální pracovnice je i pro ODZ klíčová spolupráce s ostatními pracovníky školního poradenského pracoviště (školním psychologem, školním sociálním nebo speciálním pedagogem, výchovným poradcem nebo metodikem prevence), kteří jim mohou pomoci se získáváním přehledu o třídách a žácích školy a mohou také vybrané žáky doporučovat do jejich péče. Jako rizika pozice se v projektu ukazují příliš malé pracovní úvazky (v rámci deseti hodin týdně není dost času na podporu všech potřebných žáků

a na přenos informací v rámci týmu) a také různorodá očekávání ze strany škol – to bude vhodné do budoucna řešit vyššími plánovanými úvazky a vytvořením metodiky práce podpůrného týmu zahrnující i lepší specifikaci rolí ODZ.

Psychologové/psychoterapeuti a jejich role v projektu

Třetí významnou pozicí multidisciplinárních týmů jsou psychologové/psychoterapeuti, konkrétně se v projektu jedná o dvě psychoterapeutky a jednu psycholožku, jež působí ve čtyřech základních školách. V nastavení jejich práce je ovšem specifické, že mají poskytovat podporu nikoli žákům (od toho jsou v týmu ODZ), ale pedagogickým pracovníkům škol. Zaměření na pedagogy vyplývá primárně z předpokladu, že i zajištěním psychologické a psychoterapeutické podpory učitelů tým přispívá k pozitivnímu klimatu školy a lepšímu výkonu žáků.

Psychologickou a psychoterapeutickou podporu tedy využívají učitelé, z nichž někteří chodí i pravidelně a přinášejí jak ryze pracovní témata, tak i témata propojující pracovní a osobní rovinu. Psychoterapeutka Zlata zmiňuje: „Jedna paní učitelka mi rovnou říkala, že je pro ni smysluplnější probrat starosti se mnou a nenosit si trable domů.“

Ve školách ale podporu využívají i vychovatelé ze školní družiny nebo asistenti pedagoga, kteří mohou mít v některých ohledech složitější postavení než samotný učitel. V jedné spolupracující škole je práce psychoterapeutky zaměřena také na podporu poskytovanou pracovním školního poradenského pracoviště, což zdůvodňuje psychoterapeutka Eva: „Práce ve školním poradenském pracovišti je hodně náročná, odborně i lidsky, zvláště pak ve škole s vysokým počtem žáků se sociálním znevýhodněním. Často pak nezbyvá čas na péči o sebe sama a o to víc hrozí vyhoření nebo úplný odchod ze školy či z oboru. Když škola svým lidem poskytuje psychosociální podporu, říká jim tím: duševní zdraví je pro nás důležité a chceme vás podpořit v tom, abyste se v práci u nás ve škole cítili dobře. Jinými slovy je úplně v pořádku pečovat také o svou duševní pohodu.“

V počátečních týdnech působení psychologa/psychoterapeuta poskytujícího podporu pedagogickým pracovníkům se ukázalo jako důležité, jak roli daného odborníka představí učitelům a dalším pracovníkům vedení školy – od toho se pak často odvíjí míra zájmu pedagogických pracovníků o pomoc a podporu. V jedné zapojené škole se osvědčil model, ve kterém psycholožka na začátku své práce upořádala několik seminářů pro učitele, kteří tam měli možnost ji poznat a získat k ní důvěru. Tuto variantu popisuje psycholožka Věra: „Byla to poptávka ze strany školy, abych zajistila vzdělávání pro učitele a podporu pro pedagogický sbor. A zájem

o ně je, na semináře chodí i 30 až 40 lidí, i když to mají dobrovolně. A pak navazujeme práci na kazuistické úrovni.“

Pro nastavení psychologické a psychoterapeutické intervence je důležité vést v patrnosti, že pedagogičtí pracovníci přistupují k těmto formám podpory stále s určitým ostychem a obavami, i proto se v projektu ukázalo, že je potřeba nastavit co možná nejdiskrétněji systém objednání se na konzultaci. V jedné ze spolupracujících škol se tak v počátcích vysloveně neosvědčil systém objednávání přes zástupkyni ředitele školy – postupně bylo nutné od něj upustit a zavést možnost přímého oslovení psychoterapeutky pedagogickým pracovníkem. V některých školách se pak osvědčily i konzultace poskytované online, kde se daří udržet plnou anonymitu účastníků (na rozdíl od osobních konzultací zde pedagogy nikdo ani nemůže vidět, jak „jdou do těch dveří“).

Závěrem

Projektové fungování multidisciplinárních týmů v režii neziskové organizace Nová škola, o. p. s., má aktuálně za sebou teprve prvních šest měsíců, přesto už ale vytvořené pozice – sociálních pracovníků, ODZ i psychologů/psychoterapeutů nabízejících podporu pro pedagogické sbory – mají prokazatelné pozitivní výsledky v oblasti podpory vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním. Doufejme tedy, že se do budoucna bude dařit rozvíjet multidisciplinární týmy nejen v projektech Nové školy, o. p. s., ale i v celé vzdělávací soustavě ČR.

Text článku vznikl v rámci realizace projektů:

- *Společně to dáme: Multidisciplinární týmy na školách v ORP Rumburk; reg. č. CZ.03. 02. 01/00/22_029/0001341. Projekt je financován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR v rámci Operačního programu Zaměstnanost plus.*
- *Společně to dáme: Multidisciplinární týmy na ZŠ 5. května, Liberec a ZŠ Benešov nad Ploučnicí; reg. č. CZ.03. 02. 01/00/22_029/0001342. Projekt je financován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR v rámci Operačního programu Zaměstnanost plus.*

doc. PhDr. Zbyněk Němec, Ph.D.,
speciální pedagog, vyučující na
Pedagogické fakultě Univerzity
Karlovy, s Novou školou, o. p. s.,
spolupracuje jako metodik
v projektech zaměřených na
podporu žáků se sociálním
znevýhodněním

Financováno
Evropskou unií

Strategie a výzvy začleňování dětí s odlišným mateřským jazykem na základních školách

AUTORSKÝ TÝM PROP

V dnešní společnosti je běžným jevem, že základní školy navštěvují děti s různými mateřskými jazyky. Tento rozmanitý kulturní kontext přináší mnoho přínosů, ale i výzev. Jak zajistit, aby se tyto děti cítily v rámci školního prostředí plně začleněny, a jak podpořit jejich akademický a sociální rozvoj?

Integrace dětí s odlišným mateřským jazykem (dále jen „OMJ“) vyžaduje systematický přístup k jejich sociálnímu a kulturnímu začlenění. Žáky a žákyně s OMJ nelze vnímat jako homogenní skupinu, protože jejich potřeby se liší v návaznosti na věkovou kategorii a stupeň jazykového rozvoje. Proto je důležité úzce spolupracovat s rodiči. Komunikaci s rodiči je potřeba dobře nastavit, aby cítili podporu a měli důvěru ve školu, kterou jejich dítě navštěvuje. Efektivní komunikace vyžaduje vysokou míru intervence a připravenost ze strany vyučujících. Mezi vhodné způsoby patří pečlivé naslouchání, kladení jasných a otevřených otázek, vzájemná diskuse. Po skončení rozhovoru je důležité shrnout klíčové body a případně parafrázovat rodičovská sdělení, aby bylo jasné, že si všichni opravdu porozuměli. Kromě komunikačních dovedností je nezbytné projevit respekt, nestrannost a empatii. Komunikace a ideálně i spolupráce s rodinami z odlišného jazykového a kulturního prostředí může škole přinést řadu benefitů. Jedná se například o sdílení zajímavých životních zkušeností, obohacování školních aktivit nebo případné zapojení do výuky jako hostů s unikátní zahraniční zkušeností.

Při zařazení dítěte s OMJ do nového školního prostředí hrají roli četné faktory. O jaké se jedná?

- **Jazyková podpora:** Efektivní jazyková podpora není pouze otázkou vyučování českého jazyka. Mnoho škol poskytuje dětem s OMJ speciální jazykové kurzy zaměřené na gramatiku, slovní zásobu nebo konverzační dovednosti. Další možností je poskytnutí výuky češtiny jako druhého jazyka, která se uskutečňuje v malých skupinách. Cílem jazykové podpory je naučit děti s OMJ komunikovat na základní úrovni, aby byly schopné porozumět dění v běžné třídě a mohly bez obav mluvit se spolužáky, spolužačkami a vyučujícími.
- **Sociální aspekt:** Děti s OMJ se budou cítit dobře mezi svými vrstevníky, a to i v případě, že jim nebudou rozumět. Není tedy vhodné začleňovat je do nižších ročníků, kde je například jednodušší učivo. Je pro ně podnětější,

když jsou v kolektivu stejně starých dětí a vytváří si s nimi sociální vazby, protože mentálně se nacházejí na stejné úrovni.

- **Emocionální aspekt:** Jak bylo zmíněno výše, pokud se děti s OMJ nacházejí v mladším kolektivu, mohou po čase pociťovat frustraci a být pasivní, což často vede k nežádoucímu chování.
- **Kulturní aspekt:** Pořádání kulturních akcí, workshopů nebo projektových dnů se jeví jako vhodný nástroj k podpoře a k porozumění odlišnostem jednotlivých národností. Školy by měly aktivně podporovat dialog mezi žáky a žákyněmi různých kultur, aby se seznámili s cizími tradicemi, historií a zvyky.

Jaké jsou metody pro komplexní rozvoj dětí s OMJ?

- **Diferencovaná výuka:** Diferencovaný přístup k výuce umožňuje vyučujícím přizpůsobit výuku různým úrovním jazykových dovedností a individuálním potřebám dětí. Poskytování různorodých materiálů a úkolů podporuje každé dítě v jeho schopnostech a tempu učení.
- **Jazyková imerze:** Jedná se o přístup k vyučování, kdy jsou běžné vzdělávací aktivity prováděny v cizím jazyce. Organizace výuky, kde je cílový jazyk běžně používán v různých kontextech, pomáhá dětem rychleji se začlenit do nového jazykového prostředí.
- **Výukové materiály:** Používáním výukových materiálů, které jsou speciálně navrženy pro děti s OMJ, lze usnadnit porozumění učivu a jeho interpretaci. Patří sem například obrázky, vizuální podpora pomocí interaktivních tabulí nebo uvádění konkrétních příkladů.
- **Kooperativní výuka:** Skupinová práce podporuje vzájemnou spolupráci a komunikaci mezi všemi dětmi. Děti s OMJ tak mohou sdílet své jazykové dovednosti a zároveň se učit od ostatních. Skupinová práce není pouze o vzdělávání, ale také o sociální integraci. Vytváření projektů, kde se děti s OMJ podílí na stejném cíli s ostatními, přispívá ke vzájemnému porozumění a posilování sociálních vazeb v kolektivu.

- **Hodnocení na základě pokroku:** Hodnocení by mělo být zaměřeno na individuální pokrok každého dítěte. Vyučující by měli sledovat, jak se děti s OMJ vyvíjejí ve svých jazykových dovednostech, a na základě toho jim přizpůsobit výuku. Na děti s OMJ je třeba klást jiné nároky než na ostatní a redukovat jim obsah a rozsah učiva v rámci jejich aktuální jazykové úrovně.

V mnoha školách se také osvědčilo zapojit do vzdělávacího systému asistenty pedagoga s OMJ. Jako příklad dobré praxe lze uvést ZŠ J. A. Komenského, Karlovy Vary, nebo ZŠ Kutná Hora, Kamenná stezka 40, kde ve výuce působí ukrajinské asistentky. Kromě běžné pomoci při komunikaci s vyučujícími a ostatními dětmi mají například na starosti vysvětlení školního řádu a seznámení s pravidly školy pro snazší integraci do kolektivu. Spolupracují také se školní psychologkou při prevenci problémových situací.

Možnost využití pozice adaptačního koordinátora či koordinátorky

Národní pedagogický institut ČR vydal metodickou příručku určenou vyučujícím základních škol, kteří v rámci služby *Adaptační koordinátoři do škol* poskytují nově přichozím dětem podporu v prvních čtyřech týdnech po jejich nástupu do školy. Mohou ji využívat třídní a ostatní vyučující nebo pedagogičtí pracovníci, kteří chtějí nově přichozí dítě s OMJ v prvních dnech co nejvíce podpořit, aby se co nejdříve mohlo začlenit do nového školního prostředí. Díky této službě se mohou dozvědět, jak s dítětem pracovat, s čím vším ho na začátku seznámit, co mu ukázat a co pro ně připravit a zajistit. Metodika obsahuje i nástin základů češtiny jako druhého jazyka a odkazy na užitečné materiály a tipy.

V současné době se jedná o časově omezenou školskou pracovní pozici, která zatím není legislativně uchopená a vykonává ji přednostně pedagogický pracovník či pracovníce v příslušné škole. Je důležité, aby tato osoba měla čas, chuť a ochotu s dítětem pracovat a věnovat mu potřebnou podporu. Ideálně je tato pozice vhodná pro asistentky pedagoga nebo vychovatelky školní družiny, pokud mají v rámci pracovního úvazku pro takovou činnost prostor. Během zmíněných čtyř týdnů seznamuje koordinátor nebo koordinátorka dítě s OMJ se školními právy a povinnostmi, s třídním kolektivem a pravidly třídy, do které začalo docházet. Dále mu vysvětlí rozvrh hodin, ukáže učebnice a další pomůcky

do výuky, vysvětlí, jak s nimi pracovat a jak je využívat. Proveďte ho po škole, kde mu ukáže jednotlivé učebny, školní jídelnu, školní družinu a případně nabídne možnost navštěvovat zájmové činnosti a kroužky, které škola poskytuje. Je důležité, aby byla tato osoba otevřená a empatická a vzbuzovala důvěru nejen u dítěte s OMJ, ale také u jeho rodiny.

Závěrem

Cílem článku bylo ukázat možnosti, jak efektivně začlenit dítě s OMJ do nového školního prostředí. Je důležité mít na paměti, že podpora vzdělávání dětí s OMJ je nejenom procesem, ale také investicí do kvalitního a harmonického školního prostředí, kde se všichni cítí akceptováni a respektováni. Kolektivní přístup, podpora mezi vyučujícími a rodinou a naslouchání potřebám dětí jsou klíčovými prvky pro úspěšnou práci a integraci dětí s OMJ do českého školního prostředí.

Pokud vás téma zaujalo a chcete více informací a další tipy, podívejte se na web www.zapojmevsechny.cz, který sloužil jako zdroj k článku, zejména sekce Odlišný mateřský jazyk.

Web Zapojmevsechny.cz se zaměřuje na podporu inkluzivního a obecně kvalitního moderního vzdělávání. Od svého založení v roce 2018 pod záštitou Národního pedagogického institutu České republiky a s finanční podporou z fondů EU se tento web snaží sloužit jako praktický návod pro pedagogy pracující s různorodými skupinami žáků a žákyň. V roce 2024 byl web spojen s dalšími specifickými webovými stránkami provozovanými NPI ČR, aby poskytoval komplexní informace na jednom místě. Usilujeme o to, aby obsah a funkce webu byly dobře přístupné, srozumitelné a hlavně snadno využitelné (nejen) v pedagogické praxi.

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

Autorský tým PROP

Wellbeing ve škole je běh na dlouhou trať, ale stojí za to

DANIELA KRAMULOVÁ

Na Konferenci pro wellbeing ve škole se v únoru sešli učitelé, ředitelé, několik zřizovatelů škol, zástupci neziskových organizací i žáků. Pedagogové byli z různých koutů republiky, ze škol velkých i malých, základních i středních – jedno však měli společné: chuť měnit školní klima k lepšímu a hledat cesty, jak to jde, místo důvodů, proč je to příliš složité.

V celostátním měřítku školní wellbeing tak úplně ustláno na různých nemá, naznačili zástupci pořádajícího Partnerství pro vzdělávání 2030+, když hovořili o tom, že se v uplynulém období museli zaměřit na vysvětlování pojmu wellbeing a uvádět na pravou míru jeho dezinterpretace. V této souvislosti se mi vybavil učitel matematiky, s nímž jsem se nedávno setkala. Debata o tom, že žáci by měli být motivovaní k učení jinak než touhou po dobré známce či strachem ze špatné, ho značně popudila: „Dneska se chce, aby se žáci ve škole hlavně bavili a nepřetěžovali se. Kde je ta práce?“ Vnímá ji jako jasný protiklad k zábavě či hře. S podobnými, byť méně vyhraněnými názory není osamocený.

Na podmínkách vzdělávání záleží

Josef Basl, vedoucí oddělení mezinárodních šetření České školní inspekce, v konferenčním příspěvku seznámil s výsledky mezinárodního šetření PISA 2022 zaměřeného na matematickou gramotnost 15letých žáků. V centru pozornosti nebyly jen výsledky, ale i podmínky, v nichž se vzdělávání uskutečňuje. Podívejme se stručně na vybrané faktory.

39 % žáků se domnívá, že jim jde matematika snadno, dobré výsledky si však přeje plných 90 %. Více než polovina se bojí špatné známky a 59 % má obavy, že hodiny matematiky pro ně budou obtížné. Obecně se přitom ukazuje negativní souvislost mezi obavami žáků a jejich výsledky v testech. Ale i to, že žáci s růstovým nastavením myslí více věří ve své schopnosti a možnost se zlepšit, zatímco ti s fixně nastavenou myslí považují inteligenci za jednu provždy danou a v případě špatných výsledků snáze propadnou pocitu, že s tím nic nesvedou. Ve výsledcích PISA bylo napříč testovanými zeměmi zjištěno, že čím větší průměrnou míru podpory ze strany učitele v hodinách matematiky žáci pociťují, tím nižší obavy deklarují. Česká republika patří k zemím, kde je tento vztah nejsilnější – zároveň se řadíme k zemím s nejnižší deklarovanou podporou ze strany učitele.

Co se týče vztahu učitel–žák, učitele se obává méně než 20 % českých žáků, nicméně více než 60 % si myslí, že by si o ně učitelé nedělali starosti, kdyby byli příliš smutní. Čtyři

z deseti soudí, že se učitelé o jejich spokojenost nezajímají, zatímco v zemích OECD tento názor zastává v průměru jen 25 % žáků (viz ČŠI – Kompletní zpráva PISA 2022).

Růstové myšlení je součástí genetické výbavy jedince, v průběhu života však existuje značný prostor pro jeho rozvoj. Je zároveň velmi užitečnou složkou osobního wellbeingu, tedy socioemoční dovednosti zdravě se vyrovnávat se stresem a zátěží. Svým přístupem k žákům ho mohou ne/rozvíjet i učitelé. Ve výuce jsou vhodnými nástroji zejména formativní hodnocení, práce s chybou či využívání gradovaných úloh.

Jak zdůraznila Irena Smetáčková z katedry psychologie PedF UK, k učení určitá míra kognitivní zátěže patří. Měli bychom se však snažit žákům vytvořit prostředí, kde se cítí bezpečně – protože právě tam se učení nejvíce daří.

Třídnickou hodinou k podpoře žákovského wellbeingu

Třídnické hodiny, pokud neslouží jen organizačním záležitostem, mají potenciál rozvíjet wellbeing. Prostor pro neformální povídání a aktivity zaměřené na zlepšení klimatu třídy řada učitelů už zařazuje. Přibývá škol, kde popud vychází přímo od vedení. Mnozí třídní učitelé to vítají, zároveň však (i na workshopu neziskové organizace Nevypusť duši) přiznávají, že nevědí přesně, jak začít, kde hledat tipy na aktivity a jak je použít, když s nimi dosud nemají zkušenost.

Podle lektorek Kláry Lampové a Marie Solomonové wellbeing podporují i malé rituály a krátké příjemné chvíle. Aktivity lze zaměřit na vzájemnou komunikaci a vztahy, posilování sounáležitosti, na práci s chybou či zvládání stresu. Učitel může nabídnout prostor pro rozhovor. V této souvislosti se na workshopu hovořilo o tom, že učitelé jsou trochu nejistí, mají-li se otevřít problémům žáků. Obávají se, co uslyší a co to pro ně znamená: Budou muset začít něco řešit? Jak a s kým?

Často nejde o žádné akutní, alarmující situace vyžadující okamžité řešení, uklidňuje psycholožka Lampová. Dětem

jde mnohdy hlavně o to, aby byly vyslyšeny, aby jim dospělý uvěřil a jejich názory a problémy nebagatelizoval. Pokud by ale měl pedagog pocit, že je třeba udělat víc, podle M. Solomonové, zakladatelky neziskovky Nevypuště duši, je dobré vědět, o jakou pomoc a podporu si říct. Kromě školního psychologa jde o různé lokální služby (krizové linky, supervize aj.). Například dospělým, kteří mají starost o dítě, je nonstop k dispozici Linka pro rodinu a školu. Upozornila rovněž, že na webu neziskovky najdou učitelé rozcestník kontaktů na linky důvěry a krizové pomoci ve všech krajích republiky.

Třídnickou hodinu s aktivitami zaměřenými na péči o vztahy či mindfulness je možné vést v tandemu se školním psychologem. V každém případě je užitečné, když si pedagog aktivity sám prožije, třeba formou krátkodobého kurzu, nebo získává-li hlubší vzhled a zkušenosti s wellbeingem v rámci péče o celoškolní klima.

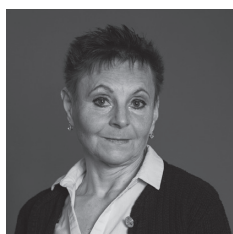
Péče o klima školy

Bezpečné prostředí, vztahy vzájemného respektu, důvěry a spolupráce by neměly fungovat jen směrem k žákům. Pozornost je třeba věnovat také wellbeingu pedagogů. V praxi řady škol se ukazuje (potvrzují to i sociologická šetření),

že spokojenější učitelé jsou otevřenější novým metodám a způsobům práce a jsou odolnější vůči vyhoření. K vyšší spokojenosti učitelů přispívá, mají-li možnost aktivně se podílet na rozhodování o směřování školy, mohou-li přicházet s vlastními myšlenkami a inovativními nápady, pokud v pedagogickém sboru funguje vzájemné sdílení, podpora a mezi kolegy i ze strany vedení jsou nastaveny procesy motivující, nezraňující zpětné vazby.

Sharon Hoover, klinická psychologka z Univerzity v Marylandu, ve svém online příspěvku na konferenci shrnula, že péče o wellbeing má dvě neoddelitelné roviny: osobní wellbeing (trénink zvládání zátěže, rozvojové programy, prevence vyhoření...) a organizovaný wellbeing, který rozvíjí škola vytvářením vhodných podmínek. Součástí je zjišťování potřeb pedagogů, na jejichž základě vznikají konkrétní plány s jasně formulovanými kroky ke zlepšení situace, a vyhodnocování, co se v dohodnutých termínech reálně děje.

S oběma cestami ke školnímu wellbeingu pomohou učitelům, ředitelům a celým školám konzultace, vzdělávání a další formy podpory. Kromě již zmíněných je nabízejí další neziskové organizace, jež se na programu konference podílely (SOFA, ReplugMe, Jules a Jim, META aj.). Jde o to, začít – nejlépe společně.

PhDr. Daniela Kramulová, publicistka ve vzdělávání

Kdy jste naposled uklízeli ve spíži?

DOMINIKA ŠINALOVÁ

Ať už vyučujete svůj předmět, poskytujete výchovné poradenství, vedete třídu, děláte prevenci či psychologické konzultace, nebo vedete pedagogický sbor, moc dobře nejspíš víte, že škola umí být radostné, ale i drsné místo.

- Opakovaně se vám stává, že v noci nespíte a přemýšlíte o práci a o tom, co vám kdo řekl?
- Opakuje se situace, že si toho naberete moc, pomáháte s přípravou mimoškolních akcí a pak nestíháte dodělat administrativu?
- Zažíváte v práci časté konflikty s vedením, svými podřízenými nebo dalšími kolegy a chcete prozkoumat, zda to lze dělat i jinak?
- Máte starosti o ohroženého žáka nebo žákyni a nevíte, jak to řešit a na koho se obrátit?
- Nacházíte se na křižovatce ohledně toho, jak učit jinak nebo zda vaše práce má vůbec ještě nějaký smysl?

Čtěte dál. Může to být signál, že je čas na úklid a tyto myšlenky je vhodné přinést na supervizi.

Paní kolegyně, mluvíte mi z duše

Přiznejme, že to někdy nejde hladce. Možná vám u čtení otázkou na začátku článku běželo hlavou: *A kdo to nezažívá? To je přece v naší profesi normální.*

Jistě. Komunikace s rodiči může být opravdu vyčerpávající, výuka náročná, protože i jednotlivec dokáže rozbořit pečlivě připravenou hodinu, a vůbec – nelze se dobře připravit na vše, co se v zákoutích školy může objevit. Podezření na šikanu, neshody v kolektivu, mimoškolní akce, organizace výletů a besídek, klasifikace... Vy jste v práci určitě také zažili spoustu náročných chvil, a tak sami víte, že je toho dost, co může člověku přerůst přes hlavu. Stejně tak ovšem víte, jak úlevné je prohodit pár vět u kopírky nebo zajít společně někam, kde neposlouchají další uši. A o tom dnes bude řeč.

Supervize může být jednou z možností, jak v bezpečném prostředí reflektovat svou práci, získat nový pohled na situaci a zpětnou vazbu, a může pomoci zvládat náročné situace a problémy ve škole. Je také vhodným způsobem, jak systematicky posilovat své profesní kompetence a zvýšit své sebevědomí v roli vyučující či vyučujícího nebo jiného pracovníka či pracovnice ve školství.

Vězte, že v tom nejste sami. S obtížemi, které v práci zažíváte, se dost pravděpodobně potýkají i jiní lidé z vaší školy, vyučující z jiných škol ve vašem městě, nebo dokonce z jiných krajů a z jiných pracovních pozic. I oni sami často cítí tlak, denně nesou odpovědnost za své neustálé vzdělávání, bojují s digitalizací, obhajují svou roli před společností, aplikují nové metody, vychovávají, dávají zpětnou vazbu a do toho všeho se snaží i v podmínkách rekonstrukce školy a neustálého hluku pořádně soustředit na obsah výuky.

Nevěřte tomu, že vyučující nemají na výběr a musí z práce chodit ztrhaní, nikdy nestihnou vše, co je potřeba, a nebudou mít prostor na osobní život. To přece není důvod, kvůli kterému jste si práci ve školství vybrali.

Ptáte se, k čemu vám taková supervize bude? Supervize není nezbytná pro vykonávání práce ve školství. Jde to samozřejmě i bez ní. Spousta zaměstnanců tuto nabídku nikdy nevyužila a stejně tak mohou být ve své práci vynikající. A možná někteří z vás, kteří právě čtete tyto řádky, se supervizí máte bohaté zkušenosti a vnímáte její přínos do praxe.

Platí, že pokud získáte dobrou zkušenost a objevíte možnosti, jak se různými směry rozvíjet, může se to stát součástí vašeho životního a profesního stylu. Je to nabídka podpory pro vás – něco jako vizitka profesionála.

Supervizor či supervizorka je tu pro vás

Někoho zrovna hledáte nebo si chcete ověřit, že vše probíhá, jak má? Máte vedle sebe někoho, kdo v problematice umí chodit? Víte, jak poznat, že jste ve správných rukách?

1. Má supervizní výcvik a léta praxe v pomáhajících profesích.
2. Řídí se etickým kodexem a dodržuje závazek mlčenlivosti.
3. Drží se své role. Není to váš kamarád ani vaše kolegyně, není to váš nadřízený. Hospitace, vynášení soudů, donášení vedení, nic takového není namístě. Očekávejte trpělivost, pochopení a klidný prostor, kde si můžete popovídat.
4. Pomůže vám definovat cíl, ke kterému chcete dojít. Pracuje s vámi na zakázce.
5. Pomáhá držet směr a naslouchá. Pokládá otázky tak, aby pro vás byl supervizní proces k užítku. Všimne si, když mluvíte o tom, o čem jste vlastně ani mluvit nechtěli. Připomene vám, že možná nemá smysl tolik mluvit o někom, kdo tady zrovna není, ale má smysl zaměřit se na to, co s problémem můžete udělat vy sami za sebe.
6. Cítíte se s ním nebo s ní bezpečně a měl či měla by na vás působit důvěryhodně.

Supervizních metod i odborníků a odbornic, kteří se této práci věnují, je spousta. Lze pracovat ve skupině i individuálně mezi čtyřma očima, naživo a online nebo formáty kombinovat dle svých možností a preferencí. Hledejte, co vám vyhovuje, dávejte upřímnou zpětnou vazbu, a pokud je to alespoň trochu možné, vyladte si prostor společně se supervizorem či supervizorkou tak, aby vám v tom bylo dobře.

Někdy se s překážkami potkáte hned na samotném začátku, protože zatímco sbíráte odhodlání k prvnímu superviznímu setkání, vedení nemusí vůbec rozumět, proč se jím chcete zabývat, odmítne vás finančně podpořit nebo zjistíte, že nabídka supervize ve vašem okolí je omezená. Pokud máte dřívější špatnou zkušenost s touto formou práce a nedůvěřujete, že by vám to mohlo být k užítku, je pochopitelné, že vám předchozí zážitek může bránit jít do supervize znovu. Buďte opatrní s hodnocením, které máte z druhé ruky, ve smyslu „Jana říkala, že to bylo k ničemu“. Možná jste i vy sami zažili něco, co se vám dít nemělo, v prostředí, které pro vás nebylo bezpečné. Zklamání je v takové situaci namístě. Třeba vám nevyhovovala forma nebo jste nevnímali přínos pro svou situaci, ale vězte, že to mohlo být způsobeno nejasným zadáním, podmínkami prostředí, profesním selháním supervizora či supervizorky nebo i tím, že jste si jednoduše lidsky nesesdli. Pokud vám první kontakt neudělal dobře, nezahazujte možnost vyzkoušet něco jiného a nechte si ještě pootevřené dveře, opravdu to může mít své kouzlo.

Tři tipy pro supervizní začátky

1. Zkuste se neformálně pobavit s kolegy a kolegyněmi. Předběžně zmapujte, jaké má kdo zkušenosti a názory a zda vás bude ve škole víc, kteří o možnost supervize projeví zájem.

2. Podívejte se do podpůrných učitelských skupin na sociálních sítích. Sledujte organizace, které se věnují tématu učitelského wellbeingu.
3. Uvažujte prakticky. Hledejte možnosti online supervize, na kterou se můžete připojit i z vyloučených lokalit.

A teď ruku na srdce: supervize je pouze nástroj a není všespásná. Ne vždy přináší jen úlevu. Dokonce může otevřít ještě více otázek. Bylo by trochu naivní očekávat zázračné recepty, které stačí aplikovat a situace se sama od sebe vyřeší.

Kromě toho chce hodně síly a odhodlání, abychom vystoupili ze soukromého vězení nekonečného hodnocení a přestali alespoň na chvíli usilovat o to, abychom byli ve všem perfektní. Slyšíme, jak naše mysl brebentí a nenechá nás klidnými. Je tak snadné přijít do kontaktu s vlastní nejistotou a nechat se vtáhnout do spleti znepokojivých obav: *Stejně tomu nevěřím... Jak to tam vlastně bude vypadat? Co když se zjistí, že to dělám jinak, než bych měla? Třeba si o mně někdo bude myslet, že na tu práci vůbec nemám!*

Nenechte se zahltit myšlenkou, že někdo zjistí, že něco děláte trochu „blbě“. O tom supervize není a nemá být. Přiznat si, že vlastně nevím, jak dál, a už nemůžu, může být lidské a zároveň velmi úlevné.

V supervizi se s emocemi pracuje. Není to však nic, čeho bychom se měli bát. Budete se zabývat svými emocemi nebo emocemi dalších aktérů. Každá emoce, i ta, která je pro nás subjektivně nepříjemná, má omezené trvání a cítit smutek, vztek nebo frustraci nám samo o sobě ublížit nemůže. Nebojte se mluvit o svých zkušenostech, které mohou být pro druhé inspirací.

Po supervizi přichází opět praxe, kde je potřeba zkoušet nové postupy nebo otestovat, jak moc bude fungovat to, co jste si naplánovali. Je užitečné na chvíli se zastavit a uvědomit si, že nemusíte měnit všechno najednou. Něco vyzkoušejte a pozorujte, jak vám změny pomáhají. Vystoupit ze zajetých kolejí je těžký úkol, začněte spíš lehce experimentovat.

Ukázky náhledů, které vám může přinést supervize

- Pokud můj kolega Martin něco nestihne dokončit, nemusím to být vždy já, kdo to za něj bude řešit. Zvlášť pokud mám dost vlastních pracovních starostí, mohlo by mi to zbytečně přidat nepříjemný stres.
- Nemusím se za každou cenu pokoušet vše zvládnout. Dělám náročnou práci, zasloužím si odpočívat! Zkusím se postupně opět vrátit ke čtení před spaním.
- Umět si říct o pomoc vyžaduje určitou odvahu a neznámená to, že jsem selhal. Nebudu vše nechávat na sebe a požádám o pomoc, pokud toho na mě bude moc. Pokud mi někdo pomoc nabídne, nebudu se stydět ji přijmout. Vím, že nemusím být hrdina, který vše zvládne sám.
- Mám starost o Kubu z třetího. Poradím se s naší školní psycholožkou a spolu vymyslíme, co říct rodičům.

- S asistentkou Klárou si moc nerozumíme. Možná bychom si k tomu měli společně sednout a probrat, jak řešit, co se děje v 9. B, a jak si navzájem být větší oporou.
- Budu si hlídat, abych po osmé večer neodpovídala na zprávy rodičům žáků.
- Cítím, že potřebuji nový impuls. Terka z vedlejšího kabinetu zmiňovala zajímavé vzdělávání, třeba mě to taky přivede na jiné myšlenky a získám inspiraci na aktivity do třídy.

Pořád váháte?

Možná potřebujete slyšet, že je to cesta a je vlastně úplně jedno, kde teď zrovna stojíte, protože se pravděpodobně nejedná o váš úplný začátek a své první hodiny ve třídách máte nejspíš za sebou. Nejde ani o to, jak daleko se nakonec dostanete a zda se na pomyslném konci stanete lepším učitelem nebo učitelkou, než jste teď. Supervize nemá být snahou o dokonalost! Je to prostor, kde si můžete postěžovat, odložit, co vás tíží, a přemýšlet o tom s odstupem. Můžete si svým tempem hledat nové možnosti, objevovat další cesty. Zažijete pochopení a ujistíte se v tom, co děláte dobře, a kdo ví, možná dokonce naberete odvahu začít něco dělat jinak.

Na závěr ještě popustíme uzdu fantazii. Zkuste si supervizi představit jako farmářský obchod, kde nakupujete řemeslné postupy, čerstvé pohledy na věc, uvolněně klábosíte a zjišťujete, co trápí a těší vaše sousedy. A zatím si doma pohodlně budujete soukromou spíži, kam můžete chodit pro dobroty a občas to tam protřídit. Když se vám daří, odkládáte zásoby na horší časy, aby bylo i za rok z čeho brát. Reflektujete, co vám pomáhá, lépe si uvědomujete způsoby, jak si dobíjíte baterky. A když se nedaří, už víte, že na to nemáte být sami. Spojíte se s někým, kdo vás vyslechne, bude vědět, o čem je řeč, a místo poučování a odsuzování vám pomůže opět najít ten správný kurz.

Kontakty a informace o supervizi najdete zde:

- Asociace supervizorů pomáhajících profesí
- Super Učitel
- Otevřeno
- Nevypusť duši

Pokud je toho na vás hodně, svěřte se na Lince pro rodinu a školu 116 000.

Mgr. Dominika Šinařová, DiS.,
psycholožka v organizaci
Nevypusť duši, psychoterapeutka
ve výcviku

Rekordní výsledky Global Money Week 2024 v ČR!

VÁCLAV ŠTÍPEK

Organizátoři yourchance, o. p. s., a EFPA ČR oznámili v České národní bance výsledky Global Money Week 2024 v ČR! Zapojily se stovky škol, státní instituce, firmy, odborníci z praxe i neziskový sektor. Loni vytčený ambiciózní cíl sto tisíc zapojených účastníků se společnými silami podařilo naplnit! Kampaně na sociálních sítích a mediální aktivity měly dosah přes milion osob. Poděkování za podporu a spolupráci patří MF ČR, MŠMT, ČNB, všem partnerům, expertům a realizačnímu týmu.

Už po osmé se Česká republika zapojila do celosvětové iniciativy na podporu finančního vzdělávání a budování zdravých finančních návyků nejen u mladé generace. Národním koordinátorem Global Money Week v ČR je Ministerstvo financí ČR. Záštitu tradičně udělují MŠMT a ČNB. Národními organizátory jsou společnosti yourchance a EFPA ČR.

Každý dosavadní ročník vyvrcholil závěrečnou konferencí. Ani letos tomu nebylo jinak. Tvářemi, které neodmyslitelně patří k této akci, jsou Marta Gellová, Jana Merunková a Helena Kolmanová – tři moderátorky, které zajišťují s lehkým humorem hladký průběh programu, ale hlavně díky své erudici přinášejí zajímavá témata do diskuse s vybranými hosty z řad učitelů, zástupců státních institucí, odborníků z praxe i akademiků.

Hlavním celosvětovým tématem letošního ročníku bylo motto: „Chraň své peníze, chraň svou budoucnost.“ To dalo dostatečný prostor, aby se všichni zapojení organizátoři mohli postavit k realizaci akce po svém. V závěru loňské konference moderátorky vyzvaly realizační tým, ale především organizátory a partnery k překonání hranice sto tisíc účastníků. Vzhledem k tomu, že předešlý ročník přinesl výsledky

těšně pod hranici šedesáti tisíc účastníků, se v daný moment zdálo, že se jedná o velmi ambiciózní cíl. Jak se ukázalo, vše je relativní a se správným mentálním nastavením, ochotou přemýšlet „out of the box“ a schopností intenzivně na svém cíli pracovat se dá zařídit 68% meziroční nárůst počtu zapojených účastníků.

Jana Merunková v tomto ohledu podtrhuje zejména sílu vize a poslání. Říká: „Když jsme se s Martou před osmi lety dohodly, že ‚do toho půjdeme‘, bylo to jen naše pevné přesvědčení, že pořídat něco takového jako GMW prostě dává smysl. A protože se naše osobní angažmá v šíření finanční gramotnosti počítá v desítkách let, dávalo nám smysl, že se za tuto iniciativu postavíme a věnujeme jí své úsilí. Obě jsme týmové hráčky, proto jsme se obklopily skvělými lidmi a získaly jejich podporu. Ať už se jedná o finanční partnery, spolupracující experty, nebo nejvyšší představitele ministerstev a dalších státních institucí. Nejdůležitější však je, že se k myšlence GMW hned v prvním ročníku připojily desítky škol, jejichž prostřednictvím jsme mohli doručit vzkaz o potřebě starat se o své finanční zdraví dětí a mládeži.“

Tady můžeme říct, že Komenský by se radoval. Letošní ročník byl ukázkou toho, že škola hrou je skutečně cestou, jak získat spontánní zájem nejmladší generace o vzdělávání – měli

bychom tedy zařídit, aby byla forma, kterou jim vzdělání doručujeme, prostě zábavná. Děti jsou přirozeně soutěživé. Proto asi nebude překvapením, že největší podíl na účtyhodném výsledku mají právě soutěže. Nejvíce žáků se zapojilo do Soutěže finanční gramotnosti a Rozpočti si to! Dále se také potvrzuje, že mladá generace má své názory a postoje. Na nás je, abychom je kultivovali a formovali. Jedním z nejúčinnějších nástrojů se v tomto ohledu ukázaly být diskuse a setkání s odborníky na finanční témata. Ať už se jednalo o praktiky z finančního sektoru nebo kyberbezpečnosti, či úředníky z celního úřadu, finanční správy nebo ochrany spotřebitele, všichni čelili velmi dobrým otázkám, které svou relevantností někdy až překvapovaly. Jak se však ukázalo, pro většinu dětí je praktická finanční stránka života rodiny stále ještě jen mlhavým pojmem. Stojí proto za to, abychom byli trpěliví a neustále se vraceli k základům. Většina rodičů o penězích s dětmi stále nemluví. Není proto divu, že si pak mnohdy pletou bankomat s pohádkovým oslíčkem, ze kterého prostě padají peníze, kdykoliv se otřeše.

Součástí GMW bylo i několik velkých rodinných akcí. Hlavní z nich proběhla v Centru Černý Most pod názvem Hurá peníze! Druhou z nich byl Cashflow maraton. Bankéři vyjeli na setkání s dětmi v dětských domovech. Stranou nezůstala ani

komunita ukrajinských uprchlíků sdružená kolem projektu Vítejte v Česku.

Konference sama o sobě se věnovala klíčovému tématu „Kritické myšlení: informace × kompetence“. Kritické myšlení je bezesporu základním kamenem správného finančního rozhodování. Kromě odborných příspěvků, ve kterých zazněla celá řada praktických příkladů a zkušeností, byly součástí programu tři panely. První z nich dal prostor ke sdílení příkladů dobré praxe škol napříč spektrem od základní po vysokou, včetně mimoškolního vzdělávání. Druhý panel zaplnili odborníci z řad státních institucí. Třetí pak reprezentoval pohled komerčního sektoru. Třešinkou na dortu byla pro přítomné možnost vidět nově otevřenou výstavu Oldřicha Kulhánka v návštěvnickém centru ČNB.

Významným číslem, již zmíněným v úvodu, byl dopad akce prostřednictvím sociálních sítí a tradičních médií. Jen v součtu výsledků klíčových aktérů přesáhl milion diváků a posluchačů.

Závěrem se nabízí otázka, kam se posunou hranice Global Money Week 2025. Můžete být součástí odpovědi. Sledujte stálou informační stránku www.globalmoneyweek.info.

Václav Štípek, manažer projektu Global Money Week a projektu Finanční gramotnost do škol společnosti yourchance, o. p. s.

Na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy vzniká nový Panel mládeže

JANA TICHÁČKOVÁ

Panel mládeže je nezávislý poradní orgán fungující při Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Jedná se o velkou novinku v oblasti participace mládeže na národní úrovni, a to i v evropském měřítku. Hlavním cílem je umožnit mladým lidem, aby spolurozhodovali o skutečnostech, které se jich bezprostředně dotýkají.

Nápad na založení Panelu mládeže jako poradní platformy mladých na MŠMT již nějakou dobu existoval, nicméně až nyní se zahájením přípravy nového strategického dokumentu na podporu mládeže došlo k jeho realizaci. Kroky ministerstva na podporu mládeže tak budou vznikat přímo ve spolupráci s mladými lidmi, kteří dokážou nejlépe říct, jaké problémy je trápí, co vnímají jako hlavní výzvy ve svém životě a jaká řešení budou nejvíce přínosná.

Kdo jsou členové Panelu mládeže?

Jedná se o skupinu dvaceti lidí ve věku 15 až 26 let s mandátem na dva roky. Není potřeba mít žádné speciální znalosti či předchozí zkušenosti. Zásadní je mít dostatečné časové možnosti a chuť spolupracovat a být aktivním členem Panelu, který bude motivovaný, zodpovědný a odhodlaný podílet se na zlepšení situace mládeže v České republice.

V Panelu mládeže má každý názor svoji váhu. Mladí lidé tvoří velmi různorodou skupinu, jejich potřeby se často liší. I proto se MŠMT snažilo zajistit co největší diverzitu členů Panelu. Jsou zde zástupci různého věku, studující na střední škole, vysoké škole či pracující, z měst a venkova a z různých regionů. V neposlední řadě je zde i stejné zastoupení mužů a žen. Členové by ale měli být nejen schopni prezentovat své vlastní názory, ale měli by se pokusit oslovit i své vrstevníky, přátele, spolužáky a zjistit, jak oni danou problematiku vnímají.

Je také velmi důležité, aby v podobných participačních platformách byli zástupci znevýhodněných skupin. Takové mladé lidi je však často obtížné motivovat k participaci, a proto byla část členů doporučena střešními organizacemi, které pracují s těmito skupinami mládeže, ať už se jedná o mladé lidi z nepodnětného domácího prostředí, národnostní menšiny, mladé lidi s hendikepem, nebo LGBTIQ+ identity. K usnadnění jejich práce v Panelu mládeže budou mladým panelistům k dispozici zkušení mentoři, kteří pomohou vytvořit podnětné a bezpečné prostředí pro výměnu názorů a sdílení podnětů v rámci nastavování efektivní podpory mládeže v různých tematických oblastech.

Do otevřené výzvy, ze které byli členové Panelu vybíráni, se přihlásilo přes 500 uchazečů, což svědčí o velkém zájmu mladých lidí zapojovat se do veřejného života a chuti měnit svět okolo sebe k lepšímu. MŠMT si takového zájmu velmi váží, a proto se pokusí i do budoucna těmto žadatelům nabízet a zprostředkovat další, alternativní možnosti participace.

Jak bude Panel mládeže fungovat

Panel mládeže začne fungovat od dubna 2024 a bude se scházet jak prezenčně, tak i online. Hlavní náplní Panelu

mládeže bude spolupráce při řešení aktuálních témat a výzev týkajících se podpory mládeže.

Panel by měl MŠMT zprostředkovat názory, postoje a podněty k otázkám týkajícím se zlepšení situace mládeže a návrhy možných řešení. Členové budou mít možnost podílet se na vypracování různých stanovisek, návrhů a další zpětné vazby na opatření pro podporu mládeže v České republice.

Prvním velkým konkrétním úkolem bude spolupráce s odborem pro mládež MŠMT na přípravě nové koncepce na podporu mládeže. Ta by měla zajistit kontinuální a koordinovanou podporu mládeže na dalších 5–7 let. Mělo by se jednat o interaktivní spolupráci, kdy budou členové Panelu přímo zapojeni do samotné tvorby dokumentu a budou tak moci zblízka poznat chod ministerstva. Kromě toho interakce mezi mladými lidmi a ministerskými úředníky přinese oběma stranám příležitost pro úspěšné vytváření a kultivaci mezigeneračního dialogu a mezigenerační spravedlivosti, bez kterých se tvorba moderních veřejných politik neobejde.

Jelikož se jedná o poměrně velkou inovaci, počítá ministerstvo s tím, že první funkční období je pilotní a po vyhodnocení fungování prvních dvou let bude ve spolupráci se samotnými členy Panelu mládeže nastaveno jeho udržitelné fungování do budoucna.

Proč Panel mládeže potřebujeme

Důležitým úkolem každého státu je, aby pomohl všem mladým lidem naplnit jejich potenciál, zajistil jejich úspěšný přechod do dospělosti a vytvářel příležitosti k aktivní participaci mládeže, což se ukazuje jako nezbytná součást fungujících demokratických systémů, kde občané chovají důvěru ve veřejné instituce. Při plánování kroků, jak toho docílit, je nutné zapojit zástupce samotné mládeže a vytvářet tyto kroky ve vzájemné spolupráci.

Panel mládeže MŠMT však může do budoucna sloužit jako inspirace i pro ostatní ministerstva a další úřady v tom, jak zajistit, aby v jejich práci byly zohledněny i názory a potřeby mladých lidí.

Aktuality o Panelu mládeže budou pravidelně zveřejňovány na webových stránkách MŠMT pod záložkou „Mládež“.

Ing. Jana Tichácková, vedoucí oddělení politiky mládeže, MŠMT

Spolupráce s Mateřskou školou Eliška spojuje příjemné s užitečným

ANEŽKA PARVOVÁ

Častým profesním snem gymnazistů je stát se pedagogem, psychologem či speciálním pedagogem. Možnost vyzkoušet si schopnosti potřebné pro tato povolání nabízí žákům Slezského gymnázia právě spolupráce s Mateřskou školou Eliška v Opavě. Garantka projektu Mgr. Kamila Tkáčová viděla možnost propojit teoretické znalosti vyučované v předmětu základy společenských věd s praktickými dovednostmi, a proto se již v roce 2004 dohodla na spolupráci Slezského gymnázia se speciální Mateřskou školou Eliška. Tato dlouholetá spolupráce tedy studentům všech ročníků nabízí možnost vyzkoušet si, zda to, co chtějí studovat, je zároveň tím, co je bude bavit.

Charakteristika speciální mateřské školy

Mateřská škola Eliška je školka určená dětem od 3 do 8 let se zdravotním postižením v tělesné, mentální, zrakové, sluchové a řečové oblasti a dětem s poruchou autistického spektra. Samotný provoz mateřské školy byl zahájen v roce 1974. Poskytuje dětem výchovně-vzdělávací, speciálněpedagogickou, rehabilitační, ortoptickou, logopedickou a psychologickou péči. Ve spolupráci se specialisty nabízí dětem mimo jiné i cvičení Vojtovy reflexní metody, rozvíjení opožděného vývoje řeči, léčbu poruch binokulárního vidění, cvičení jógy, hipoterapii či canisterapii.

Akce po celý rok

Studenti připravují řadu akcí s cílem zpestřit dětem pobyt ve školce. Patří mezi ně programy „Kamarád na odpoledne“ či „My dětem – děti nám“, Velikonoční malování a zdobení, Dětský den, Ples v maskách, Radost s Eliškou, Valentýn, Dětská srdce maminkám, Podzimní radovánky, Rej čarodějnic a mnohé další. Pojďme se nyní podívat na některé ze zmíněných akcí podrobněji.

Rej čarodějnic: Náplní bylo připravit jednotlivá stanoviště a zajistit hladký průběh celé akce. Studenti si oblékli kostýmy a pustili se do přípravy zábavných aktivit, při nichž děti např. lovily pavouky, létaly na koštěti nebo „obouvaly“ židli. Děti všechny úkoly poctivě plnily samy či za pomoci našich studentů a za to dostaly zaslouženou odměnu v podobě sladkostí. Jak děti, tak studenti si tento den moc užili a zakončili celý čarodějnický slet společným tancem na známou písničku *Pět ježibab*.

Oslavy příchodu podzimu: Studentky Slezského gymnázia se vydaly do školky, aby pomohly s přípravou podzimní slavnosti. Díky příznivému počasí se akce uskutečnila na hřišti před školkou. Studentky podle připraveného programu nachystaly stanoviště a převlékly se do kostýmů zvířat. Stanovišť bylo celkem pět a plnila se na nich celá řada úkolů. Na jednom děti sbíraly houby do košíčku a poté musely poskládat pomocí kaštanů slovo houba. Cílem dalšího stanoviště bylo naučit děti něco málo o medvědech, procvičit jejich zručnost trefováním se do medvědí pusy a skládáním obrázků. Jiné stanoviště spočívalo v nabírání papírové mouchy kolíčkem a jejím přenášení na tácek.

Mimo tyto nárazové akce studenti pravidelně každé druhé úterý a čtvrtek docházejí na odpolední kroužky keramiky. V nich pomáhají dětem tvořit různé výrobky, čímž rozvíjejí jejich jemnou motoriku a představivost. Svými výtvary pak děti potěší nejen samy sebe, ale i své maminky, tatínky, babičky a dědečky.

Dalším pravidelným kroužkem jsou sportovní aktivity, které se také konají v odpoledních hodinách. Jejich cílem je podpořit fyzickou aktivitu dětí zdoláváním různých překážek v tělocvičně. Děti tam mají možnost vybit energii a pročistit si hlavu, což ocení i organizátoři z řad studentů. Když je zapotřebí, jsou žáci Slezského gymnázia dětem oporou při překonávání strachu, a jsou tak důležitou součástí tohoto kroužku.

Covid-19 nás poznamenal

Po úspěšných 16 letech projektu přišla pandemie koronaviru a s ní i uzavření všech institucí v České republice. Se zavřením škol se bohužel musela přerušit i naše

spolupráce s MŠ Eliška a pravidelné docházení na odpolední kroužky či organizace akcí pro děti. Nikdo však neušil, že to bude na tak dlouhou dobu.

Rok 2022 se do kronik Slezského gymnázia vepsal jako rok úspěšného obnovení spolupráce po covidové pauze. Během volných chvil strávených doma si studenti uvědomili, že pomáhat druhým je opravdu důležité, a rozhodli se na základě školního projektového dne navrhnout založení nového projektu, který by se soustředil na práci s handicapovanými dospívajícími a dospělými. Tak byla domluvena nová spolupráce s Klubem přátel zdravotně postižených Eliška.

Ocenění projektu

Jednou ze zpětných vazeb, že naše činnost má smysl, jsou i ocenění a výhry v soutěžích, které bychom rádi představili.

Po několika letech úspěšného vedení a organizace projektu získali studenti v roce 2009 čestné uznání za vzornou spolupráci při sbírce „Bílá pastelka“, které jim udělila Sjedenocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR, oblastní odbočka Opava.

Další cenou byla Cena Díky za rok 2011, udělená opavským klubem Rotary International garantce Mgr. Kamile Tkáčové. Navrhovatelem ceny byla ředitelka MŠ Eliška, která uvedla: „Mgr. Kamila Tkáčová se podílí na přípravě a realizaci různých slavností a akcí, které probíhají ve spolupráci se studenty a pedagogy Slezského gymnázia v Opavě. Studenti z těchto akcí získávají zkušenosti z práce a komunikace s handicapovanými dětmi. Paní Tkáčová byla iniciátorkou této spolupráce a vždy se aktivně do této činnosti zapojovala. Bez její obětavé agitace a koordinace by tato spolupráce nebyla možná.“

V prosinci roku 2019 projekt vyhrál celostátní soutěž VeryHero, jejímž cílem bylo ocenit dobré skutky, podělit se o ně s ostatními a tím je motivovat, aby sami dobré skutky dělali. Výhrou v soutěži naši žáci získali 15 000 Kč, které v dubnu 2020 darovali anesteziologicko-resuscitačnímu oddělení Slezské nemocnice v Opavě.

Jedna z dosud posledních cen pak souvisí s devátým ročníkem soutěže Brána k druhým v roce 2021, kde projekt získal první místo společně s dalším projektem Slezského gymnázia. Soutěž je pořádána Národním pedagogickým institutem České republiky ve spolupráci s Českou radou dětí a mládeže. Jejím hlavním cílem je oceňovat dobročinné, prospěšné a užitečné skutky dětí a mládeže do 26 let.

Zážitky z projektu

Nechejme na chvíli promluvit samotné studenty, kteří jsou do aktivit v MŠ Eliška zapojeni. Dobrovolnictví jim všem dalo spoustu nepopsatelných zážitků, radosti z dobrého skutku a mnoho nových zkušeností. Anežka Parvová, současná vedoucí projektu, to vyjádřila výstižně: „Sama za sebe mohu říct, že po chvílích strávených s dětmi mám energie na rozdávání, je to velmi inspirativní práce.“ A jak to cítí další členové?

- „V rámci projektu navštěvuji kroužek sportovek, kde si společně studenti s handicapovanými zahrají. Přitom si člověk uvědomí, že každý má problémy. A pocit, že někomu můžeme pomoci, je k nezaplacení. Jsem ráda, že se mohu zapojit do projektu, který pomáhá lidem, již to v životě nemají jednoduché.“ Karolína Surovíková
- „Díky projektu pravidelně docházím na odpolední kroužky do MŠ Eliška, kde se také účastním maškarních rejů. Práce s dětmi je pro mě velmi obohacující, přináší mi nejen dobrý pocit či vyšší míru empatie a trpělivosti, ale také zkušenosti a praxi.“ Adéla Vondřejcová
- „Podzimní slavnosti byly pro mě premiérou. Musím říct, že mě to opravdu bavilo. Akce jsem se bála, ale upřímně – vůbec jsem neměla čeho. Děti byly skvělé a spolupracovaly! Domů všichni odcházeli s úsměvem na tváři, protože se celá akce náramně POVEDLA!“ Anežka Bočková

Pozitivní pocit je opakovaně potvrzován i díky zpětným vazbám od učitelek z Mateřské školy Eliška. Některé bychom rádi uvedli:

- „Studentky v kroužku pohybových her dětem citlivě pomáhají. Svým nadšením hry obohacují, vnášejí pohodovou atmosféru a některé nejisté děti u nich hledají oporu a pomoc v situacích, kdy si samy nevěří. Pomoc studentek tedy hodnotím velmi pozitiv-

ně a všem děkuji!" Jana Vitásková, vedoucí kroužku sportovních her

- „V tomto školním roce jsou studenti opravdu moc šikovní, děti i paní učitelky, které vedou jednotlivé odpolední zájmové terapie, jsou s jejich pomocí a aktivním přístupem velmi spokojené. Co se týká pomoci při organizaci akcí pro děti a rodiče, studenti jsou vždy aktivní, velmi ochotní, komunikují s dětmi i rodiči, jsou mnohým nápomocni... Spolupráce se studenty je výborná a je znát, že ti, kteří k nám docházejí, tuto dobrovolnou činnost vykonávají se zájmem, s empatií k postiženým dětem." Petra Kirschnerová, ředitelka Mateřské školy Eliška

Proč zrovna tato spolupráce

My, studenti, vidíme potenciál v dobrovolnictví. Cítíme potřebu pomáhat druhým, vede nás k tomu touha udělat něco pro ostatní a věnovat svůj volný čas lidem, kteří naši pomoc potřebují. Naše přítomnost na jednotlivých akcích dělá handicapované děti šťastnými. Studenti, kteří pravidelně docházejí do mateřské školy, jsou aktivními

pomocníky stálých pracovníků školky. Řada absolventů, kteří kdysi v MŠ Eliška pomáhali, dnes pracuje v různých pomáhajících profesích – jedná se o psychology, speciální pedagogy, psychiatry, lékaře. I ti, kteří se ale nakonec stali stavaři nebo právníky, si prací v tomto projektu osvojili úctu k pečujícím, vybudovali cit pro pomoc druhým a posílili svou schopnost empatie.

Role vedoucího projektu spočívá zejména v organizaci akcí, ale vedoucí je také účastníkem aktivit – jde tedy příkladem ostatním. Mně samotné to dalo mnoho, ať už se jedná o komunikaci s učiteli, správné vedení týmu, či organizační dovednosti. Přínosů projektu je nespočet! Nejdůležitější je však to, že máme možnost vyzkoušet si teoretické znalosti v praxi.

K dnešnímu dni se do popsaného projektu zapojilo více než 400 studentů. Je potřeba ocenit, že svůj volný čas umí takové množství středoškolské mládeže využít hodnotným způsobem a že studenti dokážou aktivizovat vlastní síly k tomu, aby rozveselili dětská srdce. Za to patří všem velké díky!

Anežka Parvová, studentka 3. ročníku, vedoucí projektu

Jak s pomocí AI vytvořit kvíz v Kahootu za méně než dvě minuty

ANDREJ NOVIK

Nástrojů na bázi umělé inteligence, které mohou vyučujícím výrazně pomoci s výukou, přibývá jako hub po dešti. Chtěli bychom vám pravidelně praktickou formou přibližovat ty nejzajímavější z nich. A zároveň trochu demytizovat pojem umělá inteligence – kdo zvládá běžnou práci s počítačem, zvládne bez problémů i práci s AI.

Jak užitečná může být umělá inteligence, si hned v úvodu ukážeme na nástroji, který mnoho vyučujících dobře zná – na přípravě kvízů s pomocí Kahootu.

Představte si situaci, kdy žáci žadoní o další kahoot. Slíbili jste ho, ale nemáte čas na jeho tvorbu. Hotové kahooty se vám nelíbí a ředitelka vám nezaplatí 145 eur za prémiovou verzi

Kahootu, která umí otázky generovat sama. Ale je tu alternativa: vytvořit kvíz v Kahootu za méně než dvě minuty s pomocí umělé inteligence – a navíc zadarmo. Co budete potřebovat?

- účet na platformě Kahoot (www.kahoot.com)
- účet na nějaké platformě s například gemini.google.com nebo copilot.microsoft.com či chat.openai.com

- staženou šablonu tabulky z webových stránek Kahootu (<https://kahoot.com/library/quiz-spreadsheet-template/>)

Krok za krokem

V prvním kroku se přihlaste do svého oblíbeného chatbota. Pro tento návod použijeme ChatGPT 3. 5. I když dnes kvalitou zaostává za konkurencí, jako je Copilot nebo Gemini, většina veřejnosti si umělou inteligenci spojuje právě s ChatGPT. Proto si vše ukážeme na něm. Doporučujeme ale vyzkoušet i další chatboty, které jsou zdarma a mohou přinést ještě lepší výsledky. Postupně vkládejte do chatbota tyto pokročilé prompty (tedy instrukce):

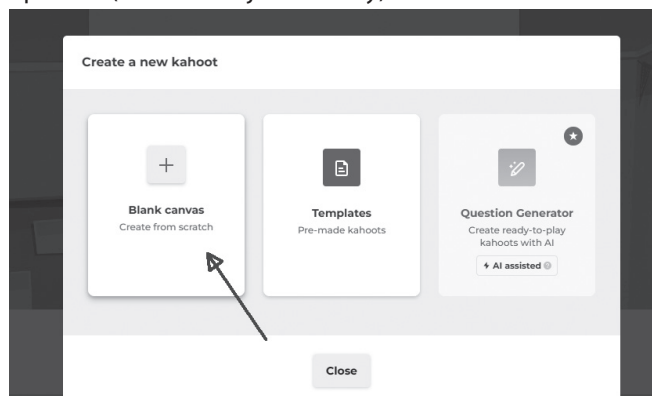
1. Chci vytvořit kvíz do Kahootu o [téma], který bude sestávat z [počet] otázek pro žáky na úrovni [popis úrovně]. Budeš pracovat s tabulkou, která má tuto strukturu: Otázka, Odpověď 1, Odpověď 2, Odpověď 3, Odpověď 4, Časový limit, Správné odpovědi. Otázka nesmí přesáhnout 90 slov a odpovědi musí mít méně než 30 slov. Zatím nic nevytvářej, pouze potvrď OK, pokud jsi porozuměl.
2. Nejdříve doplň sloupec Otázka ohledně [téma]. Následně vyplň sloupce Odpověď 1–4 tak, aby jedna odpověď byla správná a tři nesprávné. Správná odpověď by měla být umístěna náhodně, nesmí být vždy v sloupci Odpověď 1. Nesprávné odpovědi musí být rozsahem podobné správné odpovědi. Zatím nic nevytvářej, pouze potvrď OK, pokud jsi porozuměl.
3. Nesprávné odpovědi vytvářej tak, že zahrneš nejčastější miskoncepce nebo chyby, které lidé dělají, když přemýšlejí o zadaném tématu. Správnou odpověď umísti mezi odpovědi náhodně. Zatím nic nevytvářej, pouze potvrď OK, pokud jsi porozuměl.
4. Sloupec „Časový limit“ bude obsahovat číslo (počet vteřin). V posledním sloupci musí být uvedeno pouze číslo sloupce, ve kterém se nachází správná odpověď. Svou odpověď formátuj do tabulky. Nyní vše vykoněj.

Po vložení pokynů chatbot vygeneruje tabulku s otázkami a odpověďmi. V našem případě jsme si vyzkoušeli téma Velká Morava (viz obrázek 4 a 5 na následující straně).

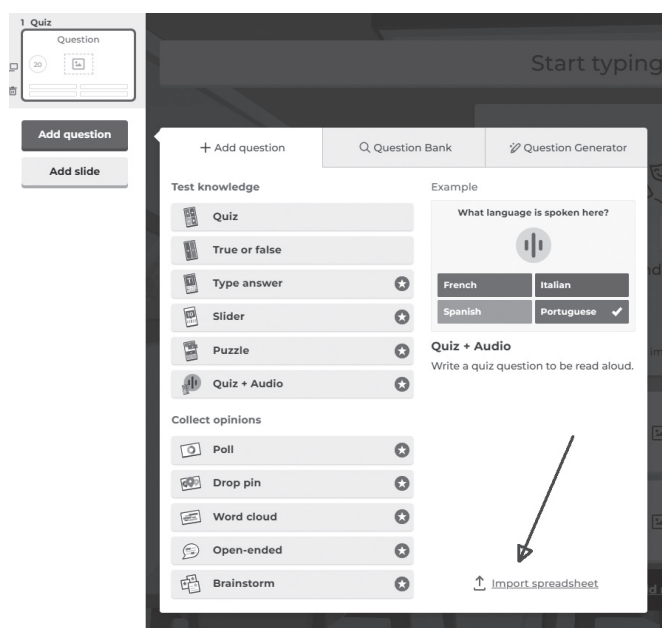
Pokud s některou otázkou či odpovědí nejste spokojeni, jednoduše je upravte. Případně je můžete upravit později v tabulce. Nám třeba úplně „nevoněli“ Vikingové, které ChatGPT povolal na rozvrácení Velké Moravy.

Nyní navštivte webové stránky Kahootu a stáhněte šablonu tabulky (<https://kahoot.com/library/quiz-spreadsheet-template/>). Do ní poté vložte tabulku, kterou vám vygeneroval chatbot. Jak? Ručně v chatbotu označte tabulku a dejte kopírovat. Důležité: nezapomeňte smazat své vlastní označení sloupců, které jste si nakopírovali z chatbota.

Nyní zbývá provést import do samotného Kahootu. Přihlaste se do svého účtu na platformě Kahoot, klikněte na tlačítko „Create“ a importujte upravenou šablonu přes tlačítko „Add questions“ a „Import spreadsheet“. Klikněte na tlačítko „Add questions“ a kvíz v Kahootu je připraven k použití (viz následující obrázky).

Obrázek 1

Obrázek 2

Nyní už zbývá jen vyhledat obrázky a šup s tím do třídy.

Obrázek 3

AI Chci vytvořit kvíz do Kahootu o Velkomoravské říši, který bude sestávat z 10 otázek pro žáky na úrovni sedmé třídy základní školy. Budeš pracovat s tabulkou, která má tuto strukturu: Otázka, odpověď 1, odpověď 2, odpověď 3, odpověď 4, časový limit, správné odpovědi. Otázka nesmí přesáhnout 60 slov a odpovědi musí mít méně než 20 slov. Zatím nic nevytvářej, pouze potvrď OK, pokud jsi porozuměl.

Rozumím vašemu požadavku. Potvrzuji, že jsem porozuměl. Můžeme začít vytvářet kvíz o Velkomoravské říši s těmito parametry.

AI Nejdříve doplň sloupec Otázka ohledně /téma/. Následně vyplň sloupce Odpověď 1-4 tak, aby jedna odpověď byla správná a 3 nesprávné. Správná odpověď by měla být umístěna náhodně, nesmí být vždy v sloupci odpověď 1. Nesprávné odpovědi musí být rozsahem podobné rozsahu správné odpovědi. Zatím nic nevytvářej, pouze potvrď OK, pokud jsi porozuměl.

Rozumím vašemu požadavku. Potvrzuji, že jsem porozuměl. Vytvoříme kvíz o Velkomoravské říši s tímto strukturovaným sloupcem otázek a náhodně umístěnými správnými odpověďmi a nesprávnými odpověďmi. Dejte mi vědět, kdy můžeme začít s vyplňováním otázek.

AI Nesprávné odpovědi vytvářej tak, že zahrneš nejčastější miskoncepce nebo chyby, které lidé dělají, když přemýšlejí o zadaném tématu. Správnou odpověď umísti mezi odpovědi náhodně. Zatím nic nevytvářej, pouze potvrď OK, pokud jsi porozuměl.

Regenerate

Send a message

Obrázek 4

Rozumím vašemu požadavku. Zformátuji odpovědi do tabulky s časovým limitem a číslem sloupce, kde se nachází správná odpověď. Nyní začnu s tvorbou kvízu o Velkomoravské říši:

Otázka	Odpověď 1	Odpověď 2	Odpověď 3	Odpověď 4	Časový limit
Kdy byla Velkomoravská říše založena?	800 n. l.	500 n. l.	200 n. l.	1000 n. l.	20
Kdo byl prvním velkomoravským knížetem?	Rostislav	Svatopluk	Mojmír	Cyril	15
Jakým jazykem byly psány Velkomoravské kroniky?	Staroslověnština	Latina	Řečtina	Němčina	20
Kde se nacházela hlavní velkomoravská pevnost?	Devín	Mikulčice	Brno	Spiš	15
Kdo přivedl	Cyril a Metoděj	Svatý	Svatý	Svatý Vojtěch	20

Regenerate

Obrázek 5

Andrej Novik, specialista na AI ve společnosti Scio

SCIO

**ročník V
5/2024**

- Vydává:**
Wolters Kluwer ČR
www.wolterskluwer.cz
- Šéfredaktorka:**
Mgr. Naďa Eretová
e-mail: redakce@rozeniskoly.cz
- Odborná editorka:**
Mgr. Michaela Váchová
tel.: 774 555 570
- Adresa:**
Wolters Kluwer ČR
redakce Řízení školy
U Nákladového nádraží 10
130 00 Praha 3
tel.: 246 040 444
IČ: 63077639
- Předplatné a distribuce:**
tel.: 246 040 400
e-mail: obchod@wolterskluwer.cz
- Inzerce:**
Mgr. Miroslav Hřebecký
tel.: 777 230 849
e-mail: mhrebecky@gmail.com
- Tisk:**
SERIFA, s. r. o.
Jinonická 80, Praha 5

Za správnost údajů uvedených v článkách odpovídají jejich autoři.

Přetisk a jakékoli šíření dovoleno pouze se souhlasem vydavatele.

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR pod číslem MK ČR E 23924 ISSN 2694-9946

Všeobecné obchodní podmínky najdete na www.wolterskluwer.cz/obchod.

Předáno do tisku dne 23. 4. 2024

© Wolters Kluwer ČR, 2024

Wolters Kluwer | ASPI

Vytištěno na 100% recyklovaném papíru se značkou Eco-label EU.